

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Jakub ŠTEFELA

Misie katolické církve v Paraguayi

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracoval sám a rovněž jsem uvedl veškerou
použitou literaturu a zdroje informací.

V Olomouc, 6. srpna 2010

.....
podpis

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce RNDr. Miloši Fňukalovi, Ph.D.
za všechnu trpělivost, díky které jsem dokázal tuto práci vyhotovit

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
ŠTEFELA Jakub	Zátor 70, Zátor	R07633

TÉMA ČESKY:

Misie katolické církve v Paraguayi

NÁZEV ANGLICKY:

The missions of the Catholic Church in Paraguay

VEDOUcí PRÁCE:

RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D. - KGG

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Cílem práce je komplexní zhodnocení dopadu katolické misijní činnosti v oblasti Latinské Ameriky na příkladu území dnešní Paraguaye. Autor shrne v historické retrospektivě vliv misijních aktivit na domorodé komunity z hlediska jejich ekonomických, kulturních i politických dopadů. Samostatný oddíl bude věnován současnému postavení misí a jejich významu pro rozvoj domorodých komunit, možnostem rozvojové spolupráce a jejich významu z hlediska obhajoby a prosazování práv domorodců. Bakalářská práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách:

Sestavení bibliografie a rešerše literatury (květen-červenec 2009), konkretizace obsahu a struktury práce (září 2009), vlastní zpracování jednotlivých kapitol (říjen 2009 - březen 2010), formulace závěrů (duben 2010), tvorba příloh (průběžně), dokončení a odevzdání práce (květen 2010).

Navržená struktura práce: 1. Úvod, 2. Cíle práce, 3. Metody zpracování, přehled literatury, 4. Charakteristika misí katolické církve, 5. Paraguayské misie, 6. Jezuitská redukce, 7. Vliv misí na rozvoj Paraguaye, 8. Centrum Božího milosrdenství - Češi v Paraguayi, 9. Závěr, 10. Shrnutí, 11. Literatura, případné přílohy

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

DE CHARLEVOIX, Pierre François-Xavier: Paraguay v době jezuitských redukcí. Olomouc 2008.

KŘÍŽOVÁ, Markéta: Ideální město v divočině. Misijní projekty Tovařstva Ježíšova a obnovené Jednoty bratrské v koloniální Americe. Praha 2007.

MICHAEL, Martinek: Křesťané v zemi Indiánů. Kulturní, sociální a náboženské protiklady Latinské Ameriky. Středokluky 2007.

KUNCL, Jiří; BARTONÍČEK, Jiří: Dobyty a osvobození Latinské Ameriky. Olomouc 2008

WRIGHT, Jonathan: Jezuité : misie, mýty a dějiny. Praha 2006

FÜLÖP-MILLER, René: Moc a tajemství Jezuitů. Praha 2000

BRODRICK, James: Rozšíření Jezuitů. Olomouc 2005

REITER, Frederick J.: They Built Utopia (The Jesuit Missions in Paraguay): 1610-1768. 1995

KOSCHORKE, K.; LUDWIG, F.; DELGADO, M.; SPLIESGART, R.: A history of Christianity in Asia, Africa, and Latin America, 1450-1990. 2007

WASHBURN, CH. A.: The history of Paraguay. 2005

Podpis vedoucího práce: .....

Datum: .....

Podpis vedoucího katedry: .....

Datum: .....

OBSAH

1. ÚVOD	7
2. CÍLE PRÁCE	8
3. MISIE KATOLICKÉ CÍRKVE	
3.1 Definice křesťanské misie, oprávněnost misí, cíle misie.....	9
3.2 Stručná historie světových misí, významní misionáři.....	11
3.3 Jezuité.....	13
4. PARAGUAYSKÉ MISIE	
4.1 Rozdělení moci na území Lat. Ameriky raného kolonialismu	15
4.2 Počátky misí na pozadí paraguayských dějin	16
4.3 Všeobecné problémy misí v Novém světě	20
4.4 Příchod jezuitů na území Paraguaye	22
5. JEZUITSKÁ REDUKCE	
5.1 Vývoj jezuitských redukcí	25
5.2 Vnitřní řád redukcí	27
5.3 Způsob života v redukci	29
5.4 Vyhnání jezuitů a pád redukcí	31
6. VLIV MISÍ NA ROZVOJ PARAGUAYE	
6.1 Vliv na demografii	35
6.2 Kulturní vliv	36
6.3 Politicko-ekonomický vliv	37
7. ZÁVĚR	39
8. SHRNUÍ, SUMMARY	40
9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	41
10. PŘÍLOHY	45

1. Úvod

Téma křesťanských misí nejspíše nebude pro současnou společnost tím nejlákavějším tématem ke konverzaci. V naší společnosti existuje proti církvi mnoho předsudků, kvůli kterým mnozí nedokáží ocenit ani její zjevné úspěchy. Třebaže zvláště na poli misionářském církev mnoha zjevných úspěchu dosáhla.

Já bych se tedy rád vrátil k její dávné i méně dávné historii, do období raného křesťanství, kdy misionáři různých řádů, patřících ke katolické církvi, vytvářeli kulturní pozadí naší Evropy. Dále do období, kdy vznikl jezuitský řád, známý též jako Tovaryšstvo Ježíšovo, který mocně zasáhl do utváření nejen dějin evropských, ale i do dějin asijských, afrických a hlavně do dějin Latinské Ameriky.

Právě v Latinské Americe dokázali jezuité natolik ovlivnit způsob života domorodých indiánů, že jim dokonce vytvořili jakýsi vlastní *stát*, který fungoval bok po boku s územím, jenž kolonizovali Španělé.

Tento *stát* vstoupil do dějin pod názvem *jezuitské redukce*, a protože se nacházel na území tehdejší Paraguaye, je někdy označován termínem *paraguayské redukce*.

Před čtyřmi sty a jedním rokem v Paraguayi vznikla první redukce. Proto bych se ve své práci rád věnoval jak redukcím, tak křesťanským misiím na tomto území obecně.

2. Cíle práce

Cílem práce je komplexní zhodnocení dopadu katolické misijní činnosti v oblasti Latinské Ameriky na příkladu území Paraguaye. V historické retrospektivě bude zhodnocen vliv misijních aktivit na domorodé komunity z hlediska jejich ekonomických, kulturních i politických dopadů.

Podstatná část bude věnována jezuitské redukci, která poskytla indiánům Paraguaye to nejlepší zázemí a je právě s touto zemí pevně spojena.

Poslední kapitola měla být věnována současnému postavení českých misionářů v paraguayském městě Areguá. Obával jsem se však, že by se tato část do celého konceptu příliš nehodila, tudíž jsem ji z obsahu mé bakalářské práce vyřadil.

3. Misie katolické církve

3.1 Definice křesťanské misie, oprávněnost misí, cíle misie

Misie – slovo pocházející z lat. *missio*, což znamená *poslání*. Ve spojení s křesťanskou naukou je tímto posláním chápáno poslání hlásat Krista těm, kteří jej doposud nepoznali. Křesťanskou misii a její cíle potom dobře vysvětluje úryvek z dekretu Druhého vatikánského koncilu, který je věnován právě misijní činnosti katolické církve: „*Vlastním cílem misijní činnosti je evangelizace a zasazení církve do půdy v národech nebo skupinách, kde ještě nezapustila kořeny. Hlavním prostředkem tohoto zasazování je kázání evangelia Ježíše Krista.*“¹

Oprávnění či výzvu pro svou misijní činnost nachází Církev ve slovech Ježíše Krista, který tímto konáním pověřil své učedníky:

„*Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtíte je ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého a učte je, aby zachovávali všechno, co jsem vám přikázal. A hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání tohoto věku.*“ (Mt 28, 19-20)

„*Jako ty jsi mne poslal do světa, tak i já jsem je poslal do světa. Sám sebe za ně posvěcuji, aby i oni byli v pravdě posvěceni. Neprosím však jen za ně, ale i za ty, kteří skrze jejich slovo ve mne uvěřili; aby všichni byli v jedno jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, aby i oni byli v nás, aby tak svět uvěřil, že ty jsi mne poslal.*“ (Jan 17, 18-21)

„*Ježíš jim znovu řekl: ‚Pokoj vám. Jako mne poslal Otec, tak já posílám vás.‘*“ (Jan 20, 21)

„*A řekl jim: ‚Jděte do celého světa a kaďte evangelium všemu stvoření.‘*“ (Mk 16, 15)

Misijní funkce je důležitým znakem života katolické církve a je tvůrčím projevem její aktivity, její životaschopnosti a dynamiky. Misijní aktivita církve je prvním krokem k proniknutí křesťanství do určité oblasti či kraje, kde připravuje podmínky pro normální život církve. Má směřovat ke konverzi jedince a ke zřízení církevního života. Prioritou konverze není instituční ustanovení církve, ale *spása člověka*.² Spásou člověka potom církev své misie obhajuje. Aby taková církev člověka ke spáse přivedla, musí v něm vzbudit všechny křesťanské ctnosti, jimiž se *pyšní*.

¹ PLANNER, 1976: s. 33.

² Tamtéž.

V roce 1965 vzniká papežský dekret *Ad gentes*, který pojednává o misijní činnosti církve (viz výše). Rozlišuje dva druhy misí – tzv. *missio Ecclesiae* (poslání církve k věřícím i nevěřícím na území, kde církev působí/la) a druhé tzv. *missiones* – kteréžto jsou misiemi mezi pohany.³

Založení misie předpokládá splnění tří hlavních bodů (tří etap vývoje): křesťanské svědectví, hlásání evangelia a shromáždění božího lidu, které povede k vytvoření křesťanské obce.

Křesťanská obec dozrává tehdy, když si vybuduje svůj vlastní ráz a dokáže vytvořit všechny potřebné náležitosti, které takovou společnost mají tvořit (za znak úspěšné misie se považuje výchova domorodého kléru, vlastní biskupové a fungující řeholní život).

Aby měla vlastní ráz, má zachovávat kulturní hodnoty svého národa, jež korespondují s křesťanstvím. Katolická církev si uvědomuje složitost implementace křesťanské morálky v oblastech jiných kultur, vyznávajících odlišné hodnoty a řídících se jinými zvyklostmi. Vše, co je tzv. „svaté“ v křesťanské morálce, je však nutno integrovat do kultury dané lokální církve navzdory tomu, že hrozí nepřijetí ze strany dotyčné odlišné kultury a hrozí tak narušení katolicity církve. Existují různá prostředí, kde se křesťanství jeví jako téměř nepřijatelné – např. islámský svět, židovský region. Avšak ani při vědomí těchto velkých obtíží spojených s šířením křesťanství do těchto rozdílných náboženských světů nelze křesťanskou nauku měnit.

Existuje tedy princip *liturgického pluralismu*, který je potvrzený koncilem jako vhodný pro život církve. Je však třeba dodržovat jistou jednotu liturgie – pluralita liturgických forem musí mít na zřeteli sjednocující elementy. Řešení těchto problémů je v kompetenci biskupských konferencí.⁴

Tyto hlavní body pro splnění misie ve své encyklice *Redemptoris missio* potvrzuje také papež Jan Pavel II.: „*Misionářské úsilí vyžaduje trpělivost. Začíná hlásáním evangelia národům a skupinám, které ještě nevěří v Krista, pokračuje vytvářením křesťanských společností a zakládáním místních církví. Podněcuje proces inkulturace, aby se evangelium mohlo vtělit do kultur jednotlivých národů.*“⁵

---

³ PLANNER, 1976: s. 18.

⁴ Tamtéž: s. 37-38.

⁵ JAN PAVEL II, 1994: s. 42-52.

3.2 Stručná historie světových misí, významní misionáři

V historii se svět setkal s nesčítelným množstvím misionářů, kteří působili a působí po celé planetě a vyznávali (a vyznávají) různé principy a metody pro evangelizaci.

Za první misionáře můžeme považovat samotné učedníky Ježíšovy, jenž si sám vyvolil. Jím pověřeni (viz výše: Mt 28, 19-20; Jan 17, 18-21 nebo Mk 16, 15) přetavili jeho výzvu v činy a prováděli evangelizaci na území Palestiny a širokém okolí.

Většina z apoštolů a mnozí z prvotních křesťanů byli za své nelegální skutky, které v tehdejší době šíření křesťanství představovalo, potrestáni mučednickou smrtí. Tu významný křesťanský spisovatel Tertulián (†220) nazval „semenem křesťanů“ (Sanguis martyrurum semen christianorum est)⁶, protože byla pro ostatní křesťany „hnacím motorem“ při další evangelizaci.

Mučednickou smrtí zemřel taktéž vůbec největší misionář nejen prvotní církve, ale i celé její historie – sv. Pavel. Za mnohé svědčí už jeho přídomek – Apoštol národů. Ač sám zprvu křesťany pronásledoval, na cestě do Damašku došel obrácení a stal se horlivým křesťanem. Je mu přisuzováno autorství 14 knih Nového zákona (7 je sporných)⁷, které napsal při svých misijních cestách (po Malé Asie, Sýrii, Římě...).

Zlom v dějinách církve přichází s nástupem římského císaře Konstantina Velikého. V r. 313 povoluje tzv. Milánským ediktem svobodu křesťanského vyznání, aby později (r. 392), za vlády císaře Theodosia I., bylo zakázáno samotné pohanství.⁸

Na přelomu 5. a 6. století se setkáváme s postavou svatého Benedikta z Nursie (†547), který je považován za zakladatele nejstaršího západoevropského řeholního řádu. Benediktinským heslem se stává: „Ora et labora“ („Modli se a pracuj.“)⁹, jež se spolu s šířením evangelia na území pohanské Evropy stalo symbolem řádu sv. Benedikta.¹⁰ Od této doby se tedy křesťanství šířilo Evropou prostřednictvím mnišských misí.

Zvláštní pozici při christianizaci Evropy měla tzv. *iroskotská misie*. Z tohoto období pochází osobnost svatého Patrika, patrona Irska, který se zasloužil o zakořenění křesťanství mezi Iry a který také stal u rozrůstání benediktinských klášterů (a s nimi spojeným růstem vzdělání)

⁶ Katechismus katolické církve: s. 227.

⁷ TICHÝ, 2008.

⁸ VOLF, 1938: s. 25-27.

⁹ SPUNAR, 1995: s. 43.

¹⁰ ŠACHOROVÁ, 2006: s. 49-51.

napříč západní Evropou. Mezi další osobnosti spadající do tohoto období iroskotské misie můžeme zařadit sv. Kolumbána Mladšího (†615) – působil v Bretani, Galii, severní Itálii nebo sv. Augustina z Cantebury (†604), jenž se zasloužil o evangelizaci Británie. Z té dále vychází jakási odnož iroskotské misie, tzv. *anglosaská misie*, a postava Winfrieda Bonifáce (†754). Ten je nazýván apoštolem Německa a stál u zrodu jednoho z nejvýznamnějších mnišských center Evropy – Mohuče.¹¹

Paralelně se západní misií probíhala také nezávislá evangelizace byzantská, která pronikla na Balkán a do východní Evropy. V roce 863 tak přijalo křesťanství i území Velké Moravy, a to prostřednictvím „slovanských věrozvěstů“, sv. Konstantina a Metoděje.

Kláštery byly ve středověku velmi důležitými hospodářskými jednotkami. Mimořádný byl jejich přínos především v zemědělství, vinařství, hodinářství, ve využití vodní energie, v metalurgii a v uspořádání manufakturní výroby. O benediktinech se tvrdí, že to byli agrotechnici středověké Evropy. Pro kláštery řádů cisterciáků pro změnu platilo, že to byly ekonomicky nejefektivnější jednotky středověké Evropy.¹² Další klíčovou roli hrálo mnišství v oblasti charity a lékařství. Ve středověku i v raném novověku vytvářely kláštery fungující síť nemocnic, hospiců nebo sirotčinců.¹³

Za další „misionářskou kapitolu“ se v jisté míře dají považovat také křížové výpravy. Těžko říct, zdali by nebylo vhodnější místo slova misie použít slova mise, a to mise válečná. *„Křížová výprava v sobě spojuje jak vojensko-politické zájmy, tak zájmy náboženské. Je evangelizační misí ve smyslu karolinské „misie mečem“, slouží však i konkrétním politickým potřebám. Křížové výpravy (tzv. kruciáty, z lat. crux, kříž) byly organizovány od karolinských dob až do 14. století.“*¹⁴ Patří zde také hispánská reconquista či boje proti husitům. Spojením mnišského a rytířského ideálu pak vznikla nová forma monasticismu: rytířské řády. Mezi nejvýznamnější rytířské řády patří zejména řád templářů, jenž byl založen roku 1119 v Jeruzalémě a jeho posláním měla být ochrana křesťanských poutníků do Svaté země.¹⁵

Pro světovou misii, která měla vypuknout se zámořskými objevy v období kolonialismu, měl důležitý význam vznik dvou „žebřavých“ řádů: františkánů – podle sv. Františka z Assisi

¹¹ ŠACHOROVÁ, 2006: s. 53-54.

¹² WOODS, 2008: s. 29-32.

¹³ Tamtéž: s. 140-141.

¹⁴ ŠACHOROVÁ, 2006: s. 201-202.

¹⁵ LAWRENCE, 2001: s. 205-214.

(†1226) a dominikánů – podle sv. Dominika de Guzmán (†1221). Stalo se tak ve 13. století a oba vzniknuvší řády se od těch předešlých v mnohém lišily. Vyznačovaly se především naprostou chudobou (odtud název *žebravé* – protest proti majetnické církvi té doby)¹⁶ a přijetím misie jako šířitelky evangelia. Tyto dva řády se spolu s augustiniány staly průkopníky misí v Novém světě.¹⁷

3.3 Jezuité

Objevením Ameriky v roce 1492 začíná nejen nový věk evropských dějin, nýbrž i nový věk křesťanských misí. Do této doby se misijní činnost církve omezovala pouze na některé středomořské země a na západní, severní a východní oblasti Evropy. Tato část světa de facto tvořila obecné hranice tehdejšího známého životního prostoru. Křížové výpravy ve 12. a 13. století byly sice provázeny kazateli, kteří se snažili obrátit na křesťanskou víru muslimy, a pokusy v tomto směru se děly i v Africe, ale teprve po objevení nových ostrovů a zámořských zemí nastává éra skutečné misijní práce.¹⁸

Vznik jezuitského řádu spadá do období reformace (vzniku luteránství, kalvínství...) a do období, kdy se právě kolonialismus stával významným producentem bohatství evropských zemí.

Světlo světa spatřil nově vzniknuvší řád v roce 1534 a je spojován s osobností sv. Ignáce z Loyoly. Vznik Tovaryšstva Ježíšova znamenal nejen novou epochu křesťanské misie, ale rovněž důležitý mezník v dějinách katolické církve, který měl obrovský vliv i na budoucí chod dějin světových. René Fülöp-Miller potom ve své knize *Moc a tajemství jezuitů* o myšlenkách zakladatele řádu sv. Ignáce píše: „...způsobily brzy v celé katolické církvi mohutný převrat a kromě toho v maximální míře ovlivnily celý vývoj naší evropské kultury, náboženství i filozofie, výchovy, vzdělání i umění, ať již tím, že je přímo ovlivnily, nebo tím, že vyvolaly ten nejprudší odpor.“¹⁹

Dokonce přirovnává působnost jezuitského řádu k Leninovu učení, protože podobně zasáhlo veškeré lidstvo v Evropě, Asii, Africe i Americe a získalo si tak mohutné zástupy oddaných přívrženců, na druhé straně také zatvrzelých odpůrců.

Hlavní činnosti řádu byla krom misijních povinností také činnost vzdělávací a vědecká.

¹⁶ ŠACHOROVÁ, 2006: s. 63-65.

¹⁷ BRODRICK, 2005: s. 129.

¹⁸ František Xaverský (1506-1552), 2005: s. 5.

¹⁹ FÜLÖP-MILLER, 2000: s. 43.

Kladený důraz na vzdělání, praxe a zdravý rozum je potom jezuitům tolik vlastní. Za vše vypovídá jedna anekdota, kterou má na svých internetových stránkách Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova: „*V pokoji sedí benediktin, dominikán, františkán a jezuita. Najednou zhasne světlo. Benediktin se bez rozpaků dál modlí breviář, protože ho umí nazpaměť. Dominikán referuje o podstatě světla a temnoty. Františkán chválí Boha, který člověku dává také shovívavě zahalující sestřičku tmu. A jezuita jde ven a vymění pojistky...*“²⁰

Z řad misionářů v raném období fungování řádu vynikají dvě postavy: sv. František Xaverský (†1552), zvaný též jako *misionář Dálného východu* či *apoštol Indie*²¹, a Ital Matteo Ricci (†1610), taktéž známý jako Li-Ma-Teu²², který proslul svými schopnostmi v Číně.

---

²⁰ Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova [online]. 2006

²¹ František Xaverský (1506-1552), 2005. s. 8

²² FÜLÖP-MILLER, 2000: s. 287

4. Paraguayské misie

4.1 Rozdělení moci na území Latinské Ameriky raného kolonialismu

V roce 1492 dosahuje Kryštof Kolumbus břehů Nového světa a již o rok později papež Alexandr VI. rozdělil misijní pole demarkační čarou, která vedla od severního k jižnímu pólu sto mil na západ od Azorských ostrovů. Všechna území na západ od této linie patřila Španělsku, území na východ od ní Portugalsku. Smlouvou z Tordesillas z roku 1494 byla tato linie na žádost Portugalska posunuta o 270 mil na západ, aby Brazílie, objevená Portugalcem P. A. Cabralem (r. 1500), připadla právě Portugalcům.²³

Španělská (ale i portugalská) koruna smlouvami z Tordesillas pod podmínkou, že do nově objevených zemí přinese křesťanství, získala značná privilegia. Vznikají papežské listiny vytvářející tzv. *královský patronát* (real patronato) nad americkými církvemi, které si určují panovníka za svého světského představitele. Z toho plynou mnohé výhody, jež získávají španělští králové na úkor církve (Např. návrh a jmenování osob do církevních úřadů – návrh kandidátů na nejvyšší církevní úřady prováděla Rada pro Indie. Král z nich jednoho vybral a požádal papeže o jeho potvrzení, což byla zpravidla formalita.). Jisté pravomoci o dosazování do církevních úřadů měli i koloniální správci (místokrálové, prezidenti audiencí nebo guvernéri) vykonávající funkce „*vícepatronů*“.²⁴

Důležitou roli pro vývoj amerického kontinentu sehrála také tzv. *Rada pro Indie*. Stala se nejvyšším administrativním orgánem pro správu kolonií, oplývající množstvím funkcí a pravomocí. Navrhovala osoby na funkci místokrále, guvernéra či soudců audiencie. Řešila též vojenské záležitosti kolonií, funkci inspektora nad úřady a úředníky v koloniích, potažmo povolování emigrace do Ameriky. Starala se rovněž o záležitosti domorodého obyvatelstva. Z hlediska amerických misí získala právo na navrhování postů biskupů anebo práva na vysílání misionářů.²⁵ (Misijní podřízenost papeži se dává až rokem 1622, kdy papež Řehoř XV. zakládá misijní kongregaci pod názvem *Sacra Congregatio de Propaganda Fide*.) (Novotná, Kaleidoskop)

Koruna usilovala o vytvoření *patriarchátu* pro Západní Indie, za účelem podřízení si církve v koloniích. Patriarcha tak měl být zástupcem papeže pro církve ve španělské Americe, ovšem

²³ František Xaverský (1506-1552), 2005: s. 6.

²⁴ POLIŠENSKÝ, 1979: s. 113-114.

²⁵ Tamtéž: s. 90.

v závislosti na králi. Papež Klement VII. v roce 1524 zřizuje patriarchát pro celé Západní Indie, a dokonce jmenuje prvního patriarchu, jímž byl granadský biskup Antonio de Rojas. Z obav z osamostatnění americké církve však nedostává žádné pravomoci.²⁶ Úřad patriarchy se tak stává jakýmsi čestným titulem bez nějakého většího významu.

Vytváření duchovní správy ve španělské Americe probíhalo souběžně s pronikáním Španělů do Nového světa. První duchovními na území amerického kontinentu se stali misionáři z františkánského řádu, kteří zde byli vysláni již v 90. letech 15. století. Řeholní řády však směly působit v koloniích pouze se svolením koruny. Od první poloviny 16. století zde (kromě již zmíněných františkánů) mohli provádět misijní činnost i členové z řad dominikánů, augustiniánů nebo příslušníků řádu milosrdenství.²⁷

V průběhu 16. století bylo ve španělských koloniích založeno 38 biskupství. Do konce 17. století se pak počet zvýšil na 43. Zprvu byla všechny podřízena arcibiskupství v Seville. Z hlediska dějin Paraguaye jsou důležité roky 1546, kdy vytvořil papež na žádost španělského krále arcibiskupství v Limě, resp. rok 1609, kdy vzniká arcibiskupství v La Platě.²⁸

4.2 Počátky misí na pozadí paraguayských dějin

„Tato neslýchaně velká země, známá jako Paraguay, zaujímá kromě oblasti Chaco, které je jejím středem a ještě není dobytá, jezero Xarayes, provincie Santa Cruz a Charcas spolu s Tucumánem směrem k západu; celý proud Paraguaye a Rio de la Plata k východu; k jihu pak celý zbylý díl nížiny, až k Magalhãesovu průlivu, kde v našich dobách zakládali jezuité misii. Tato rozlehlá země je zavlažována nesčíslnými řekami, pokryta mnohými lesy a ohraničena dlouhými řetězy hor, které jsou většinou tak vysoké, že ční téměř do mraků...“²⁹

Za počátek novodobé historie země zvané Paraguay se nepřímo považuje rok 1516.³⁰ První španělská výprava, která směřovala ke břehům dnešní Latinské Ameriky, vyplula pod vedením z Kastilie pocházejícího Juana Díaze de Solís (také João Dias de Solís). Loď se s celou posádkou nejdříve dostala k ústí řeky, již sám Solís pojmenoval Rio Granero, aby se později

²⁶ POLIŠENSKÝ, 1979: s. 114

²⁷ Tamtéž: s. 116

²⁸ Tamtéž: s. 115

²⁹ CHARLEVOIX, 2008: s. 18

³⁰ BARUJA; PINTO, [online]

ocitli v zátocce, do níž se vlévala mohutná řeka, kterou už Solís pojmenoval rovnou po sobě – Rio de Solís (dnešní Rio de La Plata). Tato první expedice ke břehům La Platy byla až příliš nezdařilá, protože nešťastný kapitán i z částí svého doprovodu padl za oběť domorodým indiánům (byli zabiti buď Guaraní nebo čarrúanskými indiány).³¹

Průliv v zálivu La Platy neúspěšně hledal i slavný Magalhães, který však pokračoval dále na jih.³² Další důležitou postavou v procesu objevování jihoamerického území byl portugalský dobrodruh Alexis (Alejo) García. Právě on je považován za opravdového objevitele (či zakladatele) Paraguaye. Se svou objevitelskou skupinou jako první narazil na vodopády Iguazú (v jazyku Guaraní – „Velké vody“), překročil taktéž řeku Paraná a dorazil až k místu, kde byla o třináct let později (v r. 1537) založena pevnost Asunción. García se stal rovněž prvním Evropanem, který prošel Chacem, drsným polopouštním územím na severu dnešní Argentiny. Pronikl až k branám Incké říše, dokonce o osm let před tím, než to dokázal její pokořitel Pizarro. Ovšem stejně jako život jeho předchůdce Solíse ukončily i ten jeho vlastní zbraně domorodců.³³

Na další objevitelskou cestu k zálivu La Platy se vydal Benátčan Sebastian Cabot, mimo jiné objevitel kanadského Newfoundlandu (tehdy ostrov Terra Nova). Nechtěl vyplout pod hlavičkou obchodních společností, takže si vyžádal pověření od samotného císaře Karla V. Roku 1526 doplul až k ústí řeky Rio de Solís, které se rozhodl důkladněji prozkoumat (ústí bylo pro své množství skalisek nazýváno *Peklem lodí*).³⁴ Zde narazil na ostrov Svatého Gabriela (severně od Buenos Aires), který takto sám pojmenoval. Při ústí řeky Rio Tercero zanechal pevnost známou pod jménem Cabotova Věž. Poté co z krvavého střetnutí s domorodci vyšel vítězně, získal od nich jako výkupné značné množství stříbra a zlata (které však bylo údajně pro změnu indiánskou kořistí na Alexisi Garcíovi!), tudíž se začal domnívat, že se jedná o zemi zlatem a stříbrem oplývající.

Císař Karel V. začal uvažovat o založení osady na objevených území. Ještě před vyplutím očekávané výpravy vybral osobu pro úřad místodržitele nově vznikající oblasti – Dona Pedra de Mendozu (získal titul *Adelantado* a *Capitán General de La Plata*). Spolu s touto posádkou se v roce 1535 (na císařův příkaz) vydalo osm řeholníků zvěstovat domorodcům evangelium. Tato mohutná flotila čítala 17 lodí s celkovým počtem 1600 mužů. O rok později už na pobřeží La Platy vzniká první osada pod názvem Nuestra Señora Santa María del Buen Aires

³¹ CHARLEVOIX, 2008: s. 32-33 vs. BARUJA; PINTO, [online]

³² KUNC; BARTEČEK, 2008: s. 15

³³ BARUJA; PINTO, [online]

³⁴ CHARLEVOIX, 2008: s. 35-37

– neboli Buenos Aires.³⁵

Již v krátkém čase se dostalo nově vzniknuvší městečko do konfliktu s indiány, načež vypukl v Buenos Aires velký hladomor. Na cestách za hledáním potravy potom Španělé objevují nová území.

Po Mendozově smrti je zvolen guvernérem a vrchním velitelem provincie Juan de Ayolas. Do tohoto období spadá datum založení města Asunción (15. srpen 1537), za jehož zakladatele jsou považováni Gonzalo de Mendoza s Juanem de Salazarem (ačkoliv toto místo již dříve objevil také Juan de Ayolas).³⁶ Vzniká tak úzká spolupráce mezi Asunciónem a Buenos Aires, spojenými toky řek Paraguaye a Paraná.

Guvernérem pro území, zahrnující mimo jiné současnou Paraguay, je jmenován Domingo Martínez de Irala, který navrhl opuštění Buenos Aires se stěhováním do Asunciónu. Důvodem bylo oslabení vlivu španělského dvora. Asunción v této době čítal na 600 mužů a stávalo se z něj tak vzkvétající město.

Císařský dvůr byl nějakou dobu bez kontaktu s územím v Novém světě. V roce 1539 byl jmenován novým územním místodržitelem (guvernérem) Álvar Núñez Cabeza de Vaca. Ten se už dříve proslavil svými objevitelskými cestami, kdy prozkoumal území v Mexiku a jako první Evropan prošel území Jižní Ameriky.³⁷ Byl znám svým dobrým vztahem k domorodým indiánům, kteří k němu chovali úctu a stali po jeho boku v boji proti domorodcům, kteří byli vůči Španělům nepřátelsky naladěni. Teprve v roce 1542 dorazil ke břehům Asunciónu, kde byl potvrzen novým královským místodržitelem Rio de La Plata (mimo jiné bylo v témže roce založeno Místokrálovství Peru). Obnovil funkčnost města Buenos Aires a proslul také touhou po sjednocení se s Indiáni v křesťanství.

Za jeho vládnutí se ocitlo území v ohrožení pod výpady indiánů, mezi nimiž zvláště vynikal kmen Guaycurů. Posílen desetitisícovým vojskem spřátelených Guaranů se jim úspěšně postavil v prvním válečném konfliktu větších měřítek na tomto území.³⁸

Na svých objevných cestách toužil po nalezení cesty k hranicím Peru. Území však prozkoumal a rozšířil jen z části, a to ze dvou důvodů – kvůli těžké nemoci a spiknutí ze strany svých podřízených, v němž hrál hlavní roli bývalý (a nově také budoucí) místodržitel Don Irala. Zbytek života strávil tento ctnostný muž ve Španělsku jako člen královské rady.

Za opětovného Iralova panování doznala území mnoha změn. Započalo zakládání osad na

³⁵ CHARLEVOIX, 2008: s. 43-45

³⁶ Tamtéž: s. 50

³⁷ Tamtéž: s. 58.

³⁸ Tamtéž: s. 65-72

sever od Asunciónu, do těchto kolonií dorazila nařízení týkající se encomiendy a konečně v roce 1554 byl papežem Pavlem III. jmenován první biskup pro Rio de La Plata, františkán Pedro de la Torre. (PrJR, 108)

Každá výprava, jež směřovala ke břehům Paraná či Paraguaye, povětšinou na své palubě měla několik misionářů, kteří tak měli plnit slib králů církvi, jenž zanechali podpisem smluv z Tordessilas. To znamenalo na nově dobytá území zanést sémě evangelia.

Na palubě Mendezovy výpravy z roku 1535 bylo na rozkaz císaře Karla V. osm řeholníků, kteří tak započali svoji působnost na nově objevených území Rio de La Plata. Někteří domorodí indiáni se již dříve setkávali s misionáři, kteří byli vysláni na území Peru. Sám Karel V. byl jakožto člen katolického rodu Habsburků velkým přívržencem misí na nově objevených územích. Víme, že například v roce 1539 flotila „dirigována“ Alonsem Cabrerou čítala na šest členů z řádu sv. Františka.

Snahu na úspěšné evangelizaci měli také někteří z řad správců koloniálních území. Například guvernér Domingo Martínez de Irala chtěl v právě pokřtěných indiánech probudit hlubší zájem o křesťanské náboženství, neboť domorodí obyvatelé opravdu nové náboženství přijímali pouze ze strachu nebo z vypočítavosti.³⁹ Jsou také známy případy, kdy misionáři úspěšně pokřtili množství domorodců, aby se za nějaký čas s nimi opět setkali a našli je, jak vzývají různé bůžky, kteří neměli s křesťanstvím nic společného.⁴⁰

Nelze tedy s určitostí říct, že by (mnohdy hromadné) křty domorodého obyvatelstva vždy pramenily z hlubokého (nebo jen dostatečného) přesvědčení domorodců. Naopak se dá počítat s tím, že tomu bylo právě tak jako na jiných územích, kde praxe fungovala následovně: shromážděné domorodé obyvatelstvo se učilo z paměti latinské modlitby, kterým rozumělo pramálo, přijali s nutností a obavami víru „mocnějších“ Evropanů, která pro ně byla jakýmsi krokem k zrovnoprávnění se s nadřazenými dobyvateli. Hromadnými křty se tak z nich stávali katolíci, o jejichž další duchovní rozvoj více postaráno nebylo.

K pozvednutí křesťanského povědomí na území Paraguaye, která byla součástí Rio de La Plata, bylo v roce 1554 založeno již zmiňované biskupství. Rozsáhlé misie tak pokračovaly i za panování Filip II., následovníka na španělském trůně po otci Karlu V. V koloniích – ve většině působili františkáni – křtili dále značný počet indiánů. Práci jim však ztěžovala četná povstání kmenů, s nimiž již od počátku nebylo vždy šetrně zacházeno.

---

³⁹ CHARLEVOIX, 2008: s. 55

⁴⁰ Tamtéž: s. 72

4.3 Všeobecné problémy misíí v Novém světě

Otázkami řešícími vztahy k indiánům a jejich práva se zabývala církev od začátku 16. století, poněvadž již tehdy docházelo k násilnostem na původním obyvatelstvu. Nejvíce hlasů odsuzujících krutost conquistadorů pocházelo z hrdel přítomných misionářů (ať už to byli dominikáni, františkáni nebo koncem 16. století četné zástupy jezuitů.)⁴¹

Dohady o tom, jaká lidská práva lze vůbec indiánům poskytovat, sužovaly samotnou církev. Na poli myšlenkovém mezi sebou soupeřily dva rozdílné tábory. Ten první, *proindiánský*, hájil dominikán Bartolomé de las Casas. Kdežto stranu druhou, *pro-conquistadorskou*, zastupovaly názory zpovědníka samotného Karla V., Juana Ginése de Sepúlvedy.

Casas považoval domorodce za svobodné lidi, kteří žijí ve svém přirozeném řádu a zaslouží si stejného zacházení jako všichni lidé. Stal se z něj náruživý ochránce za indiánská práva: „*Bůh učinil tolik početné a různé národy této oblasti natolik otevřené a nevinné, jak si jen lze představit. Nejprostší lidé na světě, nevtíraví, neprůbojní a poslušní jsouc prosti zášti či lsti a zcela poslušní, jak ke svým vlastním pánům, tak ke Španělům pod jejichž službou se nacházejí. Nikdy se nehádají a nejsou bojovní či divocí, nedlí v nich zášť a nechtějí si vyřizovat staré účty. Naopak představy o pomstě jsou jim téměř cizí. Současně patří k těm lidským bytostem, které nejsou robustní, ale jejich slabá tělesná konstituce je činí neschopné odolávat tvrdé práci nebo utrpení, a dělá je náchylné ke každé nemoci bez ohledu na to jak by byla mírná.*“⁴²

Sepúlveda spatřoval v domorodcích přirozené otroky. Na jejich zotročování nahlížel jako na přirozený jev, Indiáni si nemohou sami vládnout. Sepúlveda tak obhajoval spravedlivou válku proti indiánskému obyvatelstvu, jež vycházela z jeho vlastních představ o indiánské necivilizovanosti a krutosti: „*Porovnejte tyto přirozené vlastnosti úsudku, talentu, střídmosti, šlechtnosti, lidskosti a náboženství s těmi těchto ubohých lidí, a jen těžko v nich najdete známky lidství. Tito lidé nemají ani vědu ani abecedu, ani zachované památky o své minulosti s výjimkou některých nejasných a neurčitých vzpomínek znázorněných v některých obrazech, ani nemají psané zákony ale barbarské instituce a zvyky. Válku proti barbarům lze ospravedlnit nejenom jejich pohanstvím ale také jejich ohavnou nevázaností, jejich podivuhodným obětováním lidských obětí, velkými škodami, které způsobili na nevinných*

⁴¹ KUNC; BARTEČEK, 2008: s. 40

⁴² CASAS, 1542 [online]

*osobách, jejich strašlivými hostinami s lidským masem a bezbožným kultem idolů.*⁴³

Později byly přijaty las Casasovy názory, jejichž závěry měly dopad na koloniální správu. Mnohé kritiky především poukazovaly na existenci společensko-hospodářských systémů encomiendu a repartimiento. Systém repartimiento rozděloval indiány na nucené práce, trvající po jistou dobu (týdny nebo měsíce) na španělských farmách, v dolech nebo dílnách. Práce, které indiáni vykonávali, byly buď placené málo, anebo vůbec. Nejednalo se ale o otroctví, jelikož v mnohých nepracovních aspektech byli indiáni svobodní. V mnohých oblastech, mezi které třeba patřily peruánské doly na stříbro, se však podmínky podobné otroctví vytvořily.⁴⁴

U encomiendy se jednalo o systém opatrovnícký. Španělská koruna jej zde zasadila již během kolonizace. Formálně existoval od šestnáctého do osmnáctého století. Domorodí obyvatelé byli svěřováni conquistadorům, kteří za ně převzali zodpovědnost. Ta spočívala v povinnosti naučit indiány španělsky, seznámit je s evropskou kulturou a především se postarat o to, aby přijali katolickou víru. Na oplátku poskytovali indiáni „svým opatrovníkům“ různé projevy úcty: zlato, práci, anebo jinou formu naturální platby. Oba systémy existovaly často vedle sebe. K postupnému rozpadu systémů encomiendy a repartimenta přispělo vymizení domorodých indiánů, jenž evropská expanze zapříčinila.⁴⁵

Misionáři tak měli mezi indiány těžkou pozici. Pokud měly být jejich misie úspěšné, bylo zapotřebí nejen vlastního úsilí, nýbrž i dobrého chování ostatních osadníků přicházejících s nimi do kontaktu. Křesťanství encomenderů a vůbec většiny kolonizátorů nebylo však příliš příkladné a vzbuzovalo spíše odpor domorodců ke křesťanské víře.⁴⁶

Pokud tedy chtěli misionáři domorodcům ukázat, že všichni Španělé nejsou stejní a nemyslí pouze na své obohacení, museli nutně hledat způsob, který by je odlišil od conquistadorů a encomenderů. Mezi domorodce se vydávali neozbrojeni a bosí, aby svou prostotou prolomili jejich nedůvěru. Křtili indiány většinou hromadně. Zvláště jim záleželo na tom, aby získali pro křesťanství kaziky⁴⁷, jejichž příklad byl poté směrodatný pro ostatní. Současně se snažili zničit všechny domorodé chrámy, idoly a jiné symboly pohanské kultury.⁴⁸

Zrodil se názor, zastávaný především Pedrem de Córdoba a Las Casasem, že cestou

⁴³ SEPÚLVEDA, 1549 [online]

⁴⁴ LÁNSKÝ, 2008 [online]

⁴⁵ Tamtéž, [online]

⁴⁶ POLIŠENSKÝ, 1979, s. 116.

⁴⁷ kazik = indiánský náčelník

⁴⁸ Tamtéž: s. 116.

k pokojnému šíření křesťanské víry může být pouze misionářská práce v těch oblastech, kde by domorodci přicházeli do styku jen s misionáři.

Vznikaly tak podobné útvary, jenž se staly předchůdci jezuitských redukcí. Vasco de Quirita, misionář v Mexiku, zakládal speciální indiánské komunity, tzv. hospitales – pueblos; kde základní jednotkou obce byla „rodina“, skládající se z osmi až dvanácti manželských párů se jejich dětmi. Žila v prostorném domě, který řídil nejstarší člen, „otec rodiny“. Vedle vlastní obce, jež tvořily obytné budovy, kostel a špitál, byla též součástí zemědělská půda.⁴⁹

4.4 příchod jezuitů na území Paraguaye

V roce 1586 přichází jezuité do Salta v Tucumánu. Jejich příchod si ze sousedního Peru vyžádal samotný tucumánský biskup. Jezuité již několik let působili v Brazílii a právě v Peru, odkud přicházely mnohé zprávy o úspěšných misiích mezi indiány. Ale nejen odsud, nýbrž z celého světa, kam noha člena Tovaryšstva Ježíšova došlápla. Proto se v provinciích Paraguaye o tyto muže strhla doslova „rvačka“.⁵⁰

Prvními paraguayskými jezuitou se tak stala trojice P. Francisco Angulo, P. Alfonso Barsen a katecheta Juan Villegas. Přišli do města Santiaga, kde nejprve působili u kolonistů, aby se později vydali k samotným indiánům. Jezuité jsou známí pro důraz, který kladou na své vlastní vzdělání a snahu, co nejlépe poznat mentalitu lidí v příslušné oblasti. V Americe se tak učili jazyky domorodců, což jim později značně zlehčovalo práci a přinášelo kýžené ovoce. Tato průkopnická trojice se vydala na území, kde již bylo křesťanství zvěstováno, avšak život obyvatel tomu nijak nenasvědčoval. Misionáři své úsilí zpočátku zaměřovali na to, aby nedávno obrácené vyučovali těm věcem, o kterých již slyšeli. Kladli jim také na srdce, aby křesťanské náboženství neposuzovali podle kolonizátorů, kteří se k němu sice hlásili, ale dávali jedině špatný příklad.⁵¹

První jezuité již brzy dosáhli značných úspěchů. Zanedlouho vítala Paraguay další členy Tovaryšstva. Tentokrát si jiné tři vyžádal biskup z Asunciónu. Dva z nich se poté vydali do provincie Guayra mezi indiány Guaraní, kde byly později položeny první základy onoho křesťanského státu, osazeného jezuitskými redukcemi. „*P. Ortega a P. Filds se nejprve vydali do Ciudad Real a ihned po svém příchodu se dozvěděli, že zde už po mnoho let neviděli kněze; pracovali tedy s největším vypětím po celý měsíc, aby je poučovali a udělovali jim svátosti.*

⁴⁹ POLIŠENSKÝ, 1979: s. 119

⁵⁰ CHARLEVOIX, 2008: s. 143

⁵¹ Tamtéž: s. 147-148

*Odtamtud šli do Villa Riky, kde shledali stejnou situaci. Nato pak vyhledali indiánské osady, které byly vlastním cílem jejich misí, a šli za potulujícími se Guaraní až do jejich lesů a hor. Strávili mnoho měsíců nejnamáhavější apoštolskou prací a vrátili se nazpět po úspěchu, který je plně odškodnil za vytrpěnou námahu.*⁵²

Jezuité slavili úspěchy i mezi nebezpečnými kmeny, např. Omáguy, kteří kdysi své misionáře povraždili a podnikali ničivé výboje proti koloniálnímu obyvatelstvu. Jezuitům byli nakloněni i Španělé, jelikož viděli jejich úspěchy i mezi těmi nejdivočejšími indiány, v jejichž blízkosti se nikdy oni sami bezpečně necítili.

V roce 1595 vybuodovali v Asunciónu jezuitskou kolej.⁵³ Jezuitští misionáři neměli na misiích dlouhodobě pevná stanoviště, kde by zůstávali po delší dobu. Území Paraguaye nebylo zrovna malé a misionářů naopak málo bylo. Takže je biskupové často posílali z jednoho místa na druhé, aby dokázali pokrýt co možná nejširší území a dostali se tak k více domorodcům. Až později začali uvažovat, zdali by nebylo vhodnější se v určitých oblastech usazovat natrvalo.

Kolonisté však nelibě nesli úzkou vazbu jezuitů k indiánům a obviňovali je, že si chtějí indiány k sobě přivázat jenom proto, aby sami z jejich práce měli co největší užitek a obohacovali se tak na úkor Španělů.⁵⁴ Tak se stalo v Cordobě, že těmto pochybnostem podlehl i samotný biskup a zakázal jezuitům stýkat se s indiány.

Některé úspěšné misie byly navíc narušovány nezpůsobilým chováním Španělů, kteří přepadali indiánské osady. Stalo se tak například u kmene Calchaquitů, u nichž se zvedla vlna nevole a nedůvěry. Obviňovali misionáře, že jejich misie měla být pouhou záminkou pro podobné chování Španělů.

V roce 1609 vydal španělský král Filip III. nařízení, v němž se pozastavoval nad nevhodným chováním kolonistů a hlásal, že je jeho skutečnou vůlí, aby byli paraguayští indiáni podrobováni pouze mečem slova, pokud ovšem sami bez příčiny nenapadnou Španěly. Rozšířila se pověst, že králův rozkaz zakazuje přidělování indiánů do encomiendy v případě, že se jejich vedení ujali jezuité. Ti se tak stali trnem v oku nejednoho encomendera. Svoji pozici obhajovali tím, že je proti samotnému křesťanství, aby bylo s indiány zacházeno jako s otroky, jak se mnohdy v encomiendách dělo. Paraguay poznamenal v té době také rychlý úbytek domorodého obyvatelstva, jenž je přičítán právě tomuto hospodářskému systému.⁵⁵

Před několika lety vydal král podobný rozkaz vztahující se ovšem pouze na Guaraníe.

⁵² CHARLEVOIX, 2008: s. 153

⁵³ Tamtéž: s. 161

⁵⁴ Tamtéž: s. 180

⁵⁵ Tamtéž: s. 183

V Asunciónu potom proběhla domluva mezi biskupem, guvernérem a jezuitským provinciálem pro Paraguay, P. Diegem de Torresem, že k těmto kmenům vyšlou misionáře, pro jejichž potřebu a zdárné zajištění chodu misií, poskytnou odpovídající příspěvek z královské pokladny. „*Sám král jim povolil v Paraguayi zříditi říši po vzoru prvních křesťanských obcí, v níž by žili poddaní v bratrské lásce pod jedinou správou jezuitů jako pod svými patriarchy.*“⁵⁶ Tímto úkolem pověřili P. José Cataldina a P. Simon Maceta. „*Pak cestovali se svým průvodcem k řece Paranapane, kde se nalodili a jeli až k místu, kde se do ní vlévá řeka Pirape. Tam našli dvě stě rodin Guaraníů, kteří byli již pokřtěni, a shromáždili je do jedné osady, kterou pojmenovali Loreto. Tyto indiánské církevní obce pak nazývali redukce, jež si svoje jméno podržely.*“⁵⁷ Loreto se tak stalo první jezuitskou redukcí a zároveň matkou všech ostatních, jež měly teprve vzniknout.

„*Misionáři pak pokračovali ještě osmdesát mil do vnitrozemí a našli zde třiadvacet malých vesnic, v nichž se nacházelo více křesťanů. Pověst, že se jezuité zasazují o svobodu indiánů, podnítila v krátkém čase všechny k tomu, aby přijali křesťanství. Služebníci Boží jim dali na srozuměnou, že je v jejich zájmu, aby se sjednotili, protože není možné je všechny poučovat, pokud budou jednotlivě roztroušeni v nepatrných samotách, a také že uchování jejich svobody závisí na jejich sjednocení. Indiáni na to pohlíželi obdobně; následovali jejich rady a brzy byla redukce tak zalidněna, že jeden kazik podal návrh, aby se založila ve vzdálenosti půl hodiny další. Všichni s tím radostně souhlasili. Tato druhá redukce dostala jméno Svatý Ignác. Brzy nato musely být založeny ještě dvě další, které zpočátku byly jakýmisi filiálními církevními obcemi a přijímaly nově pokřtěné. I ty byly v krátkém čase zalidněny a tyto rychlé pokroky podnítily oba jezuity založit něco jako křesťanskou republiku, která by vnesla nejkrásnější dny klíčícího křesťanství do tohoto barbarství.*“⁵⁸

---

⁵⁶ BÍLEK, s. 112

⁵⁷ CHARLEVOIX, 2008: s. 184

⁵⁸ Tamtéž: s. 184

5. Jezuitská redukce

5.1 Vývoj jezuitských redukcí

Území tehdejší Paraguaye zahrnovalo část dnešního Chile (do 1625), Argentiny, Uruguaye a zhruba třetinu Bolívie a Brazílie. Jak již bylo řečeno, jezuitské redukce začaly vznikat od roku 1609. Z Asunciónu se potom šířily ve třech směrech: severně do Itatínu, východně do provincie Guayra podél řeky Parapané a jižně při soutoku řek Paraguay a Paraná. (Později též do provincie Tapé.)⁵⁹

Právě misie v oblasti Guayra, mezi indiány kmenu Guaraní, byly po většinu času těmi nejúspěšnějšími. Guaraníové vlastnili královskou výsadu, že nesmí být přidělováni do encomiendy a považují se za přímé podřízené Koruny. Důvody, proč Koruna držela ochrannou ruku nad redukcemi a právě tedy i nad těmito indiány, byly prosté. Redukce vznikaly podél hranic s portugalskou Brazílií, tudíž se jednalo o nárazník, který chránil španělská území. Redukce navíc ochraňovaly severní přístupovou cestu do Peru.⁶⁰ Jezuité si indiány získávali svou nebojácností a skromností, s nimiž mezi ně vstupovali. Postupem času se tak redukce množily jako houby po dešti. Nevznikaly jen v oblasti Guayra, ale nově také při dolním toku Paraná nebo při řece Uruguay.

Již podle prvních názvů redukcí můžeme usuzovat, že jim byla dáována jména podle významných svatých či osobností biblických. Vznikaly tak redukce jako František Xaverský, Svatý Mikuláš, Svatý Michael, Svatý Antonín nebo redukce Svatých Archandělů, Nanebevzetí Panny Marie a další.

Stále přítomný řád františkánů rovněž zakládal církevní obce, jež dokonce taktéž označoval názvem redukce. Avšak zdejší indiáni směli být přidělováni do encomiendy a v tomto bodě se od redukcí jezuitů podstatně odlišovaly.⁶¹

Třebaže o misiích u Guaranů lze hovořit jako o velmi úspěšných, nikdy se misionářům nepodařilo trvaleji proniknout do regionu Chaco. V roce 1715 sice zřídili redukce s malým počtem indiánů z kmene Chiriguanů, ale indiáni této oblasti i nadále žili ve strachu z podrobení majetnickými Španěly.⁶²

⁵⁹ LIVI-BACCI, MAEDER, 2004, s. 187.

⁶⁰ Tamtéž: s. 187

⁶¹ CHARLEVOIX, 2008: s. 242.

⁶² Tamtéž: s. 252.

Ačkoliv byly redukce po celou dobu své existence ohrožovány všelijakými možnými negativními vlivy a mnohé z nich v průběhu těchto dějin také zanikly (vpády Mameluků – o nich až později), nikdy se jezuité nevzdávali a přicházeli i do těch končin, kam by se noha ozbrojeného Španěla jen s těžší odvážila.

Mnohdy se také stávalo, že si sami indiáni vyžádali přítomnost jezuitských „padres“. Je zaznamenán případ, kdy tito „barbaři“ ještě před příchodem misionářů vystavěli základy nové redukce i s kostelem a s ubytováním pro misionáře.⁶³ Tohle se například stalo u indiánů v kraji Tapé, ve kterém později, již „obyčejným“ způsobem, ještě několik dalších redukcí vzniklo.

Často se jezuité setkávali s odporem Španělů, kterak se pokoušeli založit redukci u indiánů, kteří nebyli z kmene Guaraní, potažmo chyběli na seznamu „nežádoucích“ pro encomiendu, jejichž práci si Španělé nárokovali. Tak tomu bylo u Itatinů, třebaže se zde několik prosperujících redukcí v budoucnu postavilo.

Druhým největším kmenem, který si jezuité dokázali získat a situovat jej v redukcích, byli domorodí Chiquitové. Tito indiáni obývali severní oblasti dnešní Paraguaye, zasahující až do současné Bolívie, kde ještě dnes nalezneme pozůstatky čtyř redukcí vybudovaných v průběhu 18. století. První z chiquitských redukcí vznikla v roce 1691 a byla pojmenována po svatém Františku Xaverském: *"V předvečer Nového roku 1692 byly poraženy stromy pro konstrukci. Při setmění byl vztyčen kříž a požehnán knězem, který se střídavě se svými spolubratry modlil litanie. Během této církevní slavnosti klečeli indiáni na kolenu. Takto začala první redukce chiquitských indiánů, pojmenovaná po sv. Františku Xaverském."*⁶⁴

Časem misie u Chiquitů dosáhly dokonalosti těch guaraníjských, kde nebylo již žádného indiána k obrácení. Mnozí indiáni se tak postupem času spolu se svými misionáři, někdy i samotní, vydávali hlásat evangelium za nepokřtěnými. V roce 1745 král Filip V. přijímá také Chiquity za své vazaly, jenž získávají stejná práva a povinnosti, kterými oplývali Guaraníové.⁶⁵ Pozn.: V r. 1664 dosáhl jezuitský řád od koruny, známé svou malou ochotou k připouštění misionářské činnosti cizinců, důležitého ústupku. Král povolil, aby jedna čtvrtina misionářů pocházela z cizích zemí. O deset let později byla tato koncese ještě rozšířena: cizinci mohli tvořit jednu třetinu misijních výprav, aniž se museli zdržet po dobu jednoho roku ve Španělsku.⁶⁶ V období během let 1678 – 1767 bylo do Paraguaye vysláno také přibližně třicet členů z české provincie Tovaryšstva.⁶⁷

⁶³ CHARLEVOIX, 2008: s. 280.

⁶⁴ ČEPICKÁ, 1999 [online]

⁶⁵ CHARLEVOIX, 2008: s. 422.

⁶⁶ POLIŠENSKÝ, 1979: s. 116.

⁶⁷ KLÍMA, 1996: s. 76.

5.2 Vnitřní řád redukcí

O vznikajících redukcích toho bylo napsáno už dost. Přístupme tedy k bližšímu popisu těchto osad a podívejme se, jak to uvnitř jednotlivých částí „jezuitské republiky“ obyčejně vypadalo. Každou redukcí obvykle řídili dva jezuité. Tím druhým byl většinou misionář nedávno příšlý z Evropy nebo mladý kněz, který právě dokončil svá teologická studia v Cordóbě. V redukcích sloužil jako kaplan, jenž měl za povinnost učit se řeči Indiánů. Při rozsáhlých epidemiích, které Paraguay často sužovaly, byly osady mnohdy i dvojnásobně zalidněny, takže do redukcí vyslali i třetího misionáře.

V čele redukce tedy stál farář, dosazený samotným králem. Zůstal však v závislosti na představeném příslušné misie, který tyto farnosti navštěvoval, potažmo na svém provinciálovi, taktéž pravidelně vykonávajícím vizitace. Vnitřní vedení redukce tak bylo plně v moci přítomných misionářů, kteří neplnili jenom roli kněží, nýbrž platili u indiánů za lékaře, učitele a dohlížející nad prováděnou prací.⁶⁸

Správa redukcí se podobala té ve španělských městech. Každá osada měla vlastní správní a policejní úředníky, jednoho *corregidora*⁶⁹, který byl volen za účasti misionářů samotnými Indiány. Vedle *corregidora* zde působil i podobně zvolený úřad *regidora* a *alcalde*. Všechny volby musely být potvrzeny guvernérem provincie.⁷⁰

Jelikož schopnosti těchto úředníků byly do jisté míry omezené domorodým intelektem, příliš se na ně nespolehalo, takže nesměli bez souhlasu svých duchovních pastýřů udělovat žádné tresty a ani rozhodovat v důležitějších otázkách. Co se týká trestů, ty byly povětšinou omezené na modlitby, posty, popřípadě na vězení, výjimečně pak docházelo k bičování.

Trest smrti byl ve všech redukcích zásadně zrušen, za maximální trest pro nenapravitelné zločince platil odsun do jiné vzdálenější redukce. Ženy byly trestány pobytem ve vdovských domech.⁷¹

Každá osada měla rovněž svého kazika, který se stával současně jejich náčelníkem; přičemž byl on a jeho nejstarší syn osvobozen od daní.⁷² Daň byla po redukcích vyžadována až od roku 1649 za panování krále Filipa IV. Ten redukce nazýval svými nejvěrnějšími vazaly a spokojil

⁶⁸ FÜLÖP-MILLER, 2000: s. 348

⁶⁹ Španělský úředník, který působil ve městech, kde hájil zájmy panovníka. V koloniích byl nazýván jako *alcalde mayor*. Úřad zanikl v roce 1835.

⁷⁰ CHARLEVOIX, 2008: s. 189

⁷¹ FÜLÖP-MILLER, 2000: s. 349

⁷² CHARLEVOIX, 2008: s. 190

se s částkou jednoho tolaru, jež se vztahovala na muže ve věku od osmnácti do padesáti let. Z těchto peněz potom bylo hrazeno zaopatření misionářů. (Za panování Filipa V. byla tato částka navýšena na dva toлары. O navýšení daně požádali samotní jezuité, poněvadž se v té době šířily pomluvy, jež jezuitu podezřívaly z hromadění ohromných majetků.)⁷³ Jak už bylo zmíněno dříve, misionáři za nezbytné považovali zabránit styku indiánů se Španěly. Španělům tak bylo zakázáno libovolně do redukcí vstupovat, leda výjimečně v doprovodu guvernéra.

V každé redukcii byla škola, kde se děti učily číst a psát, v jiné se pak vyučovalo hudbě a tanci. V některých redukcích se dokonce naskýtala možnost studia latiny.

Obrovský vliv na prvotní zalidnění redukcí měla hudba. Jezuité při objevných říčních plavbách vyzorovali, že při svém zpěvu duchovních písní k sobě lákají houfy Indiánů, kteří jim naslouchají a projevují v něm ohromné zalíbení. Jakmile misionáři zpozorovali tyto přednosti domorodců, nechali potom ve svých kostelech zříditi hudební sbory. Ze zkušenosti rovněž věděli, že pokud jsou indiáni vedeni ke zpěvu, přispívá to ke srozumitelnější výuce a také k samotnému zájmu o křesťanství.⁷⁴

Německý protestant M. Bach, který ve čtyřicátých letech devatenáctého století působil v bolivijských státních službách, prostudoval pozůstatky jezuitské republiky a vypráví, že již indiánské děti musely chodit každý den několik hodin do hudební školy; „*neustále cvičení vedlo spolu s vrozeným talentem k tomu, že dokonce ani v tisícíhlasých chórech nezazněl jediný falešný tón*“.⁷⁵

Kromě hudby byla indiánům přisuzovaná až neuvěřitelná manuální zručnost. „*S obdivuhodnou lehkostí, která jim byla vrozena, chápou umění, k němuž jsou vedeni. Lze jim například ukázat jen kříž nebo svícen či něco podobného, a dát materiál, aby zhotovili podobnou věc... Zhotovují různé hudební nástroje a hrají na ně; sestavili dokonce velmi složité varhany, což je patrné na první pohled, stejně tak nebeské koule, koberce podle tureckého vzoru a vůbec ty nejobtížnější výrobky v ručních pracích. Dokázali vyrýt jakékoli postavy do kovu, který sami předtím vybrousili. Jejich sluch je od přírody velmi přesný a mají zvláštní lásku k harmonii. P. Cattaneo ujišťuje, že viděl dvanáctiletého chlapce, který zahrál na harfu ty nejobtížnější skladby s lehkostí a jistotou. I jejich hlas je jasný a libě znějící, což je připisováno vodě jejich řek.*“⁷⁶

V redukcích se tak nacházely různorodé řemeslné dílny jak malířů, sochařů, zlatníků, hodinářů

⁷³ CHARLEVOIX, 2008: s. 430

⁷⁴ Tamtéž: s. 192

⁷⁵ FÜLÖP-MILLER, 2000: s. 342

⁷⁶ CHARLEVOIX, 2008: s. 191

nebo zámečníků, tak i tesařů, stolařů, tkalců či slévačů. Ve věku, kdy byly děti schopné obdobné práce, provedli je těmito dílnami a přidělili je do té, o kterou projevíly největší zájem.

„Nakonec dokonce tito noví křesťané stavěli kostely podle plánů, které jim byly předloženy. Tyto kostely v ničem nezaostaly za nejkrásnějšími ve Španělsku či v Peru ani co se týče stavitelského umění ani bohatstvím ani dobrým vkusem v práci se stříbrem a v užití ozdob.“⁷⁷

5.3 Způsob života v redukcích

Indiáni se od jezuitských „padres“ naučili používat kámen, takže se domy v redukcích stavěly právě z kamene. Dokonce své střechy pokrývali taškami. Interiéry těchto domů vybavili nábytkem. Vůbec byly čisté a pohodlné jako běžné domy Španělů. Nabízí se srovnání s původními příbytky indiánů, jenž stavěli z rákosových stvolů a obmazávali blátem. Neměly ani okna ani komíny, a všichni spávali na rohožích. Uprostřed světnice hořel oheň, jehož dým vycházel dveřmi ven.

Co se týká organizace práce, byla velmi dobře rozvržená – týkalo se to jak práce mužů, tak i práce žen. Na začátku každého týdne se mezi ženy rozdělilo určité množství vlny a bavlny, které potom musely přinést utkané nejpozději k večeru posledního dne v týdnu, aby z nich mohla být vyhotovena plátna a látky. Týdenní limity byly zvoleny proto, jelikož přinášely větší volnost v organizaci času než limity denní. Ženy byly občas využívány také k polním pracím, které ale byly přiměřené jejich silám a schopnostem. Práce na poli proto byla doménou mužů. Pro všechny občany tohoto státu platila stejná pracovní povinnost, jež čítala osm hodin práce denně. Misionáři dohlíželi, aby nikdo nebyl přetěžován a aby měli indiáni dostatek volného času na zotavenou a na výuku.⁷⁸

V raném období redukcí dostávaly rodiny potřebné potraviny pro svou obživu na přiděl. Později však byl každé rodině přidělen pás země, který postačoval k jejich obživě. Kromě těchto soukromých pozemků, kterým se říkalo *abamba*, existovala ještě společná *boží pole*, obhospodařována pod vedením jezuitských „padres“. Tři dny v týdnu určili pro práci na „božích polích“, zbývající dny směli domorodci využít pro své soukromé pozemky. Kdo však zanedbával svou vlastní půdu, musel větší část pracovní doby věnovat společné půdě.⁷⁹

Výnosy z obdělávání společných polí byly ukládány do veřejných sýpek, aby sloužily

⁷⁷ CHARLEVOIX, 2008: s. 193

⁷⁸ CHARLEVOIX, 2008: s. 194

⁷⁹ FÜLÖP-MILLER, 2000: s. 346

v případech nouze nebo v nepředvídatelných katastrofách či v dobách neúrody. Využívaly se také pro vdovy, sirotky nebo nemocné a k zaopatření církevní obce, kazika, corregidora a dalších úředníků. V případě nouze v jiné redukci se tyto nadbytky poskytly potřebným lidem tam. Sami misionáři z toho neměli nic a žili z malé renty, kterou jim přiřkl král.⁸⁰

Dále sloužil nadbytek jako směna pro obchod. Jelikož se v Paraguayi nevyskytovaly všechny komodity, jež byly zapotřebí k pohodlnému životu v redukcích, musely si je tyto osady opatřovat výměnou. Obchodníci bývali na svých cestách považováni za svobodné. Bylo také přesně určeno, co musejí přinést nazpět, protože všechny ceny pevně stanovili a nikdy se nesmlouvalo.⁸¹

Naturální hospodářství chránilo před veškerým pokušením peněz nejen indiány, ale ani misionáři podílející se na řízení tohoto jedinečného křesťanského státu tak nepřicházeli v pokušení hromadit si bohatství, ač byli právě z tohoto osočováni. Navíc vedoucí redukcí byli povinni svému provinciálovi pravidelně odevzdávat účty se všemi příjmy a výdaji.⁸²

Ze všech obchodních výtěžků se potom platila daň a opatřovalo se zlato, stříbro, železo, měď nebo ocel. (Později, v dobách války, se za něj nakupovaly válečné zásoby a munice a z kovů se vyráběly zbraně.) Dekret Filipa V. uznal nezbytnost obchodu pro udržení chodu redukcí.⁸³

Nejvíce se obchodovalo s medem, voskem a s paraguayskou bylinou (též cesmína paraguayská neboli maté), kvůli které zakládali napříč koloniálním panstvím v Jižní Americe rozsáhlé plantáže. Právě lístky této rostliny tvořily velkou část příjmů, které pomáhaly udržovat paraguayské misie.⁸⁴

Z ostatní zemědělské činnosti stojí za zmínku pěstování kukuřice a bavlny (v oblastech blíže obratníku – např. při řece Paraná). V krajinách ležících blíže rovníku se vyráběla vlna, konopí a obilí. Na pastvinách se chovala stáda volů a ovcí, v lesích se lovila zvěř a důležitý byl také říční rybolov.

P. Florian Pauke, misionář a zakladatel jedné z redukcí, ve své knize *Cesta do Paraguaye* pojednává o posledních dnech redukce Svatého Františka Xaverského a zmiňuje se také o počtu kusů dobytka, které tato redukce vlastnila. Následující čísla jsou ohromující, protože se dovídáme, že zde bylo *24 000 kusů skotu, 1 200 kusů klisen na chov mezků, 1 500 koní, 1 700 ovcí a 500 tažných volů...*⁸⁵

⁸⁰ FÜLÖP-MILLER, 2000: s. 346

⁸¹ CHARLEVOIX, 2008: s. 196

⁸² FÜLÖP-MILLER, 2000: s. 348

⁸³ CHARLEVOIX, 2008: s. 194

⁸⁴ ZADRAŽILOVÁ [online]

⁸⁵ CHARLEVOIX, 2008: s. 437

Redukce dosahovaly velkých rozměrů. Střed osady tvořilo náměstí, na kterém stál kostel. O struktuře takovéto redukce vypovídá dobový popis P. Peramase: „*Středem zcela pravidelného sídliště byl vždy kostel; byl prostorný, postavený z pevného materiálu a většinou krásně zdobený. Na jedné straně kostela býval hřbitov, na druhé kolej, jež zároveň zahrnovala i školu. Vedle ní stál obecní dům se spižírny pro zboží pro veřejnost a s dílnami řemeslníků. Vedle hřbitova stál vdovský dům, jehož jedna část bývala používána jako špitál. Před kostelem bývalo vždy velké náměstí se sochou, okolo něhož byly většinou v pravouhlém uspořádání jednopatrové domy indiánů s převislými střechami proti dešti nebo podloubím.*“⁸⁶ Obyčejní obyvatelé nosili kazajky podobající se těm španělským. Přes záda až ke kolenům měli přetažený dlouhý plášť. Oděvem žen se stala dlouhá košile bez rukávů, spadající až k nohám. Městští úředníci měli svůj vlastní oděv, což je od ostatních odlišovalo. Všichni potom chodili bosí a s holou hlavou.⁸⁷

5.4 Vyhnání jezuitů a pád redukcí

Již od samotného počátku jezuitské působnosti v provinciích tehdejší Paraguaye nesli nelibě jejich počínání především španělští kolonisté. Byli nespokojeni s jezuitskou „drzostí“, že si mohli dovolit krást jim „dělníky“, kteří by byli jinak uděleni v encomiendu či repartimiento. Na druhou stranu jim mnohdy vděčili za to, že je jezuité svou přítomností i u těch nejnebezpečnějších indiánských kmenů zbavili domorodých nepřátel, kteří přepadali města v koloniálním panství.

Obrovského nepřítele pak jezuitské redukce našly v mamelucích (Josef Polišínský je označuje jménem *bandeirantes*)⁸⁸, což byli míšenci Portugalců s Brazilci, ke kterým se přidružovali lapkové z Itálie, Holandska nebo i Španělska a dalších zemí. Společně pak pustošili území nejen brazilská, ale přes hranice (vytvořené smlouvou z Tordessilas) se dostávali až na území Španělska v Paraguayi. Tyto hranice však ve velké části tvořily neozbrojené redukce indiánů, se kterými přicházeli do zdrcujících konfliktů. Redukce tak vytvářely hradbu španělským městům a byly tudíž nejvíce poničeny. V letech 1631 – 1632 zničili mamelukové deset z dvanácti již vzniklých redukcí. Zkáza postihla také dvě nejstarší osady Loretto a Svatého Ignáce, které byly ve své době srovnatelné s nejlepšími španělskými městy v Paraguayi.⁸⁹

⁸⁶ FÜLÖP-MILLER, 2000: s. 348

⁸⁷ CHARLEVOIX, 2008: s. 196

⁸⁸ POLIŠENSKÝ, 1979: s. 121

⁸⁹ CHARLEVOIX, 2008: s. 276

„Když se potom kolem roku 1630 objevilo u provincie Guayra na 900 Mameluků spolčených s dvěma tisícovkami divokých indiánů, žádali marně misionáři o pomoc guvernéra. Jeho neochotný a zbabělý čin shledala později Rada pro Indie zločinem.“⁹⁰ Tyto nájezdy způsobily, že se původní misie z Guayra musely přestěhovat směrem k jihu do údolí řek Paraná a Uruguaye. Stěhování na jih postihlo i indiány z Itatínu⁹¹

Všech třicet redukcí, jež později obývali Guaraníové, bylo potom vystavěno od 40. let 17. století až do roku 1707. Nacházely se mezi 20-30° jižní šířky a 54-57° západní délky. Dohromady se rozkládaly na území o celkové přibližné výměře 100 000 km².⁹²

Před obdobím, kdy mamelukové počali s pravidelným pleněním paraguayských redukcí, čítaly církevní obce jen na území Guayra na sto tisíc duší. Poté však co bylo množství z nich odvečeno do otroctví, množství z nich zabito nebo z důvodů strachu o život uteklo zpátky do lesů, jich v redukcích zůstalo jen 12 000.⁹³ Po těchto obrovských ztrátách si jezuité u královského dvora vynutili používání zbraní za účelem ostražování hranic a k boji proti mamelukům.

„Teprve nyní se ta zvláštní republika Paraguay, která původně vznikla z jakéhosi ‚indiánského zpěváckého spolku‘, stala skutečným státem. Padres rychle vybudovali exaktně fungující armádní organizaci, ozbrojili indiány v celé zemi a zakládali továrny k odlévání děl a na výrobu pušek.“⁹⁴ Nadcházejícímu tažení mameluků se tak na odpor postavilo čtyř tisícové vojsko, jež nemělo jedinou šanci na úspěch. Po několika dalších vítězně vedených bojích se tak nadobro učinila mameluckým radovánkám přítrž.

Jistě tato představa o vraždících indiánech-křesťanech působí hrozivě, ale jezuité se především snažili uchovat mír, kterého by bez použití zbraní nikdy nebylo dosaženo. Zbraně navíc směli používat jen při sebeobraně. Později však, kdy se vojsko redukcí proslavilo svou ohromnou silou, jež začala využívat i koloniální správa v bojích proti španělskému nepříteli. Často tak byli Guaraníové, jenž se životem v jezuitské redukcii stali královskými vazaly, nuceni postavit se v boji proti jiným indiánským kmenům.

Nebyly to jen boje, které bránily této „křesťanské republice“ v dalším rozkvětu. Nýbrž mnohdy i samotní guvernéri či dokonce biskupové těmto jezuitům záviděli jejich zjevné úspěchy, a proto vynášeli do světa pomluvy, týkající se hlavně majetnického života členů Tovaryšstva.

⁹⁰ Tamtéž: s. 265

⁹¹ LIVI-BACCI; MAEDER, 2004: s. 187

⁹² Tamtéž: s. 187

⁹³ CHARLEVOIX, 2008: s. 278

⁹⁴ FÜLÖP-MILLER, 2000: s. 352

Zvláště v období, kdy se na biskupský stolec v Asunciónu dostal duševně chorý Bernardin de Cardenas, nebylo jezuitům příliš přáno. Jedním z Cardenasových hesel se stalo: *Calumniare audacter, semper aliquid haerebit*, čili: „Pomluvej drze, něco vždy ulpí.“⁹⁵ Na jezuity házel špínu, kde se dalo a zvláště pomluva vypovídající o obrovských dolech zlata a stříbra, jenž jezuité na svých misiích objevili a střádají si jej v úkrytech svých redukci, vyvolala na španělském dvoře a mezi kolonisty obrovský poprask. Rázem tak byli všichni posedlí touhou se těchto pokladů zmocnit.⁹⁶

Rovněž se vynořily informace, které jezuity podezřívaly z neplacení daní, jimiž byla každá redukce zavázána. Třebaže se nikdy žádné doly nenalezly a na žádné daňové úniky se nepřišlo, táhla se za nimi tato neblahá pověst až do samotného konce.⁹⁷ Jezuitské redukce se však i v těchto dobách těšily přízně španělských králů, ve kterých vždy hledaly oporu.

Během války s Portugalskem o pevnost San Sacramento poskytly paraguayské redukce 3300 jezdců a 200 ostrořelců, pročež je po následné vítězné bitvě král Filip V. označil za „předsunutý vojenský štít Španělska“.⁹⁸ Zásadní vliv na misijní působení Tovaryšstva Ježíšova v Paraguayi měl rok 1750. Tehdy se totiž dvory v Madridu a Lisabonu dohodly, že urovnají své pohraniční spory na účet paraguayských redukci. Smlouvou bylo Portugalcům podstoupeno území, na kterém se právě sedm jezuitských redukci nacházelo.⁹⁹ Neochota jezuitů tato území podstoupit přivedla všechny znesvářené strany do války. Vyhlášené indiánské vojsko po dlouhou dobu údery mocipánů z Evropy vracelo. Časem padla první redukce a nově se otevřel spor o hranice na severu země, kde měla část území připadnout rovněž Portugalcům.¹⁰⁰ Nové posily z Evropy zapříčinily, že jezuité postupem času přišli o všechna druhou stranou nárokovaná území.

Závěrečný direkt obdrželo Tovaryšstvo Ježíšovo v roce 1757. V Portugalsku byla vydána *Stručná zpráva o Republice založené jezuity v zámořských teritoriích Španělska a Portugalska*, v níž se poukazovalo na to, že jezuité vytvářejí stát ve státě, a ohrožují tak brazilskou bezpečnost. K tomu se připojila obvinění, která jezuity podezřívala z účasti na přípravě královraždy. V roce 1759 pak byli jezuitští padres vypovězeni z Portugalska, jež se stalo první evropskou zemí, která tak učinila. Totéž se stalo roku 1766 ve Španělsku, načež v roce 1767 španělský král, Karel III., vypověděl jezuity z celé koloniální říše.¹⁰¹ Rozkázal

⁹⁵ CHARLEVOIX, 2008: s. 360

⁹⁶ FÜLÖP-MILLER, 2000: s. 356

⁹⁷ CHARLEVOIX, 2008: s. 430

⁹⁸ FÜLÖP-MILLER, 2000: s. 352

⁹⁹ Tamtéž: s. 353

¹⁰⁰ CHARLEVOIX, 2008: s. 354

¹⁰¹ CLÉVENOT, 1989: s. 29-30

zavřít všechny jezuitské koleje (120 škol) a dokonce ustanovil trest smrti za pouhé vlastnictví obrázku sv. Ignáce z Loyoly.¹⁰² (Jezuitský řád byl zrušen v roce 1773 bulou Dominus ac Redemptor papeže Klementa XIV.. Na to jej v roce 1814 papež Pius VII. znovu obnovil.)

Redukce postihlo hromadné rabování. Kostely a školy byly buď zničeny, nebo ponechány hře osudu, aby se postupně samy rozpadly. Za své rovněž vzaly rozsáhlé knihovny, o jejichž zkáze se vyjádřil jeden protestantský historik: *„Osud těchto nádherných sbírek byl stejný jako osud slavné alexandrijské knihovny. A nezničil je žádný Omar, ani divoši z Gran Chaka, ale udělali to křesťané, duchovní spřízněnci toho Theodisia, který dal zničit alexandrijskou knihovnu. Z velké části jezuitských spisů nadělali patrony nebo na nich pekli oplatky či je pálili v lucernách, a já jsem si připadal jako historik Orosius, který v Alexandrii viděl už jen prázdné police té knihovny.“*¹⁰³

Nakonec nanejvýš smutný je i osud samotných indiánů. Před novou správou se snažili zachránit tím, že se zpátky uchýlili do těch pralesů, odkud je před 150 lety misionáři z řádu Tovaryšstva Ježíšova vylákali...¹⁰⁴

---

¹⁰² KUNC, BARTEČEK, 2008: s. 56

¹⁰³ FÜLÖP-MILLER, 2000: s. 357

¹⁰⁴ Tamtéž: s. 357

6. Vliv misí na rozvoj Paraguaye

6.1 Vliv na demografii

Jaký vliv na rozvoj Paraguaye měly křesťanské misie? Potažmo jezuité, kteří zde dokázali během půldruhého století vytvořit de facto samostatně fungující stát, postavený na křesťanském řádu a dokonalé rovnosti všech osadníků? Ne všechny interakce mezi kolonisty a domorodci byly destruktivní, protože minimálně jezuitská redukce měla příznivý vývoj na populaci kmene Guaraní v celém regionu.

V prvé řadě je nutno poznamenat, že jezuité svou přítomností v Paraguayi podstatně ovlivnili její demografický vývoj. Bacci a Maeder dávají do protikladu příklad s kmenem Taino ve Velkých Antilách, jenž byl rozvrácen v podstatě několik desetiletí po první Columbově návštěvě Nového světa. Tím, že narušili sociální strukturu tohoto kmene, přinutili jej k tvrdé práci a zavlekli sem evropské nemoci, vyhubili tak jedno z mnoha etnik Velkých Antil, kam museli být později dovezeni otroci z Afriky. Proto jsou také dnes Velké Antily z větší části osídlené negroidním obyvatelstvem.

Jezuité, kteří tak nabídli indiánům alternativu za španělskou encomiendu, se dokázali ztrátám původního obyvatelstva bránit. Avšak ani *jezuitská republika* se nevyhnula kolísání počtu obyvatelstva během své existence. Tyto výchyly však s vykořisťovatelským způsobem života conquistadorů nesovisely. C. Matthew Snipp uvádí tři hlavní důvody, které měly zásadní vliv na zkázu původního obyvatelstva amerického kontinentu: genocida, válčení a evropské nemoci. Z nemocí potom neštovice, cholera, tyfus a záškrť.¹⁰⁵ Jak již bylo řečeno, paraguayští indiáni byli od prvního zkázotvorného činitele chráněni redukcemi. Neubránili se však válkám (s mameluky, součást španělského vojska během 18. století...), co hůř, ani evropským nemocem.

Jen krátce se vrátím k mamelukům, kteří kolem roku 1630 začali plenit území zastavěná církevními obcemi. Před prvním vpádem čítaly redukce na 100 000 indiánů, kdežto po neúspěšných bojích jich v redukcích zůstalo kolem 12 000 – ne všechny ztráty však byly způsobeny zabitím, nýbrž velká část domorodců z redukcí utekla a později se do nich opět vrátila.¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ SNIPP, 1992: s. 354

¹⁰⁶ CHARLEVOIX, 2008: s. 278

V roce 1640 dosáhly redukce demografické stability (40 000 obyvv.), kdy se počet obyvatelstva úměrně zvyšoval s lehkými výchylkami až do roku 1730 (140 000 obyvv.)¹⁰⁷ Mezi léty 1733-1739 postihly redukce katastrofy. Zápavy a moře kobylek zapříčinily neúrodu a následný hladomor, který prozměnu vedl k pandemii nemocí přivlečených z Evropy. Vše vedlo k tomu, že z původního počtu obyvatelstva, jenž čítal okolo 140 000 indiánů, zůstala jen polovina.¹⁰⁸ Navzdory vysoké úmrtnosti a výskytu evropských nemocí, zaručovala sociální stabilita redukcí (vysoký věk, vysoká míra růstu počtu obyvatel...) schopnost tyto ztráty nahradit právě díky dynamickému reproduktivnímu systému.¹⁰⁹

6.2 Kulturní vliv

Tím, že se indiáni rozhodli vstoupit do redukce, ztráceli část své přirozené identity. Jak Guaraníové tak i Chiquitové byli původně semi-nomádské¹¹⁰ respektive nomádské kmeny,¹¹¹ živící se lovem a sběrem v divoké džungli. Když měli být tedy vsazeni do osady, která jim dává pevné hranice a pevný řád, jehož je třeba dodržovat, museli tak přizpůsobit své chování novým podmínkám, které pro ně jezuitští „padres“ vytvořili. Zvláště Guaraníům přinesly nové podmínky značné potíže, protože se jednalo o kmen, jenž je z přirozené podstaty líný, tudíž mu práce mnohdy překážela.¹¹²

Na druhé straně dalo toto soužití s otci Tovaryšstva Ježíšova indiánům nové perspektivy. Zvláště co se týká rukodělných prací nebo architektury. Dokázali s naprostou přesností napodobovat výrobky Evropanů, jimž dodávali vlastní domorodý ráz. Sice v jistých ohledech ztráceli prvky své domorodé kultury, tu však dokázali obohatit o prvky nové – a svým způsobem obohacovali tak kulturu evropskou. V pralesích Paraguaye se tak vyvinul specifický umělecký styl, známý jako baroko guaraní (směsice evropského baroka s domorodými prvky indiánského umění).¹¹³

Kultura, jež z jezuitských redukcí vzešla, je potom dobře zachycena na zříceninách, které dnes najdeme na severovýchodě Argentiny (San Ignacio Miní, Santa Ana, Nuestra Señora de Loreto a Santa María la Mayor) a na jihozápadě Brazílie (São Miguel das Missoes). Toto svědectví

¹⁰⁷ LIVI-BACCI; MAEDER, 2004: s. 190

¹⁰⁸ Tamtéž: s. 185

¹⁰⁹ Tamtéž: s. 185

¹¹⁰ Tamtéž: s. 187

¹¹¹ ČEPICKÁ, 1999 [online]

¹¹² CHARLEVOIX, 2008: s. 150

¹¹³ ŠVÁB, 2003 [online]

misionářské činnosti jezuitů v oblastech řek Uruguay a Paraná bylo mimochodem v letech 1983 – 1984 zapsáno na Seznam světového kulturního dědictví - UNESCO.¹¹⁴

Přínos misijní činnosti jezuitů (ale i řádu sv. Františka) je rovněž zaznamenána na poli lingvistickém. Společně se tyto řády zasloužily o zachování domorodého jazyka guaraní, kterým ještě dnes hovoří více než pět milionů obyvatel a jenž je vůbec jedním z nejživějších indiánských jazyků. Krom toho, že jezuité vytvořili gramatiku a slovník jazyka guaraní, to samé se jim povedlo s jazykem chiquitů (P. Ignacio Chomé sestavil gramatiku a slovník tohoto jazyka v roce 1750).¹¹⁵

6.3 Politicko-ekonomický vliv

Jezuité věřili, že v koloniálním panství Španělska dokáží vytvořit vlastní politicko-ekonomický prostor bez jakéhokoliv kontaktu s conquistadory.¹¹⁶

Tovaryšstvu se tak v Paraguayi podařilo vybudovat de facto první komunistický stát, který svými atributy překonal o století mladší myšlenky Marxe, později Lenina.¹¹⁷

René Fülöp-Miller potom o vnitřním uspořádání této republiky praví: „...všechno, co si kdy utopisté vysnili o komunistickém uspořádání ekonomiky, zde bylo také skutečně realizováno: společné vlastnictví výrobních a spotřebních prostředků, odstranění peněžního hospodářství, všeobecná rovnost všech občanů, zabezpečení starců, nemocných, vdov a sirotků, všeobecná pracovní povinnost a osmihodinový pracovní den, státní výchova dětí, svobodná volba povolání. Z hlediska demokracie odpovídal tento stát indiánů těm nejmodernějším demokratickým principům. Občané zde nebyli utlačovanou masou ovládanou autokratickými úřady, ale jejich svoboda byla omezena jen potud, pokud to vyžadovaly zájmy celku. Svobodně volení domorodí úředníci této republiky nebyli ničím jiným, než nezištnými orgány veřejného blaha. Celý tento řád byl vybudován bez jakéhokoli použití násilí, ba dokonce k potěše obyvatel, a stát, ve kterém tyto příkladné poměry panovaly, také skutečně po sto padesát let existoval.“¹¹⁸

Ze státoprávního hlediska k Paraguayi nejvíce sedí označení konfederace. Redukce totiž byly ve všech svých vnitřních záležitostech zcela samostatné a jen některé administrativy řídily společně (zahraniční obchod, válka...). Poměr ke španělské říši odpovídal statusu dominia:

¹¹⁴ Tamtéž [online]

¹¹⁵ ČEPICKÁ, 1999 [online]

¹¹⁶ McNASPÝ, 1987: s. 401

¹¹⁷ McATEER, 1990

¹¹⁸ FÜLÖP-MILLER, 2000: s. 350

Paraguay podléhala přímo koruně a díky královským patentům se těšila úplné samosprávě, vlastnímu soudnictví a vlastní armádě. Jedinými povinnostmi redukcí bylo odvádění každoroční daně králi a v případě války vojenská pomoc v rámci bojů na území Jižní Ameriky.

119

Po vynuceném odchodu misionářů, kdy misie přešly do rukou španělské správy, tento mezi léty 1609-1767 trvající experiment skončil.

S odstupem času jsou jezuitské redukce srovnávány s ostrovem Utopia, dílem anglického humanisty Thomase Mora: „*Utopie se skládá podobně jako Paraguay, z určitého počtu stejně koncipovaných měst, z nichž každé je centrem obdělávané oblasti určité rozlohy. Obyvatelé nejsou vlastníci, ale pachtýři půdy, která patří společenství. Všichni občané se musí do jisté míry zabývat polními pracemi a kromě toho dostávají přiděleno určité odvětví výdělečné činnosti. Muži provozují tkalcovství, zedničí a vyrábějí hrnce, zpracovávají kovy a dřevo, zatímco ženy hlavně předou.*“¹²⁰

Stejně tak se nabízí srovnání se Slunečním státem, pro změnu utopistickým dílem dominikánského mnicha Campanelly: „*Tento sluneční stát je republikou s knězem v čele, jejíž veškerý sociální život spočívá v naprostém komunismu a ve státní regulaci rozdělování produktů. Všechn majetek je společný a všichni obyvatelé musejí pracovat, s tím ovšem, že ženy vykonávají lehčí činnosti. Z umění se pěstuje hlavně hudba, a když „Slunečňané“ přinášejí děkovnou oběť svému bohu, činí tak hudební formou.*“¹²¹

---

¹¹⁹ CHARLEVOIX, 2008: s. 349-350

¹²⁰ FÜLÖP-MILLER, 2000: s. 358-360

¹²¹ Tamtéž: s. 360

7. Závěr

Oprávněnost křesťanských misíí bývá často mezi nevěřícími dosti zpochybňována. A to hlavně proto, že nikdo přece nemá právo někomu nutit své náboženství. Avšak nejen současné ale i historické misie, zvláště potom ty jezuitské, nepřinášely na objevovaná místa „pouhé“ evangelium, nýbrž zasloužily se o šíření vzdělanosti napříč kontinenty, staraly se o slabé a nemocné či chránily práva utlačovaných. Misionářům v naprosté většině případů záleželo na lidech, mezi které přicházeli, a pro které se svou činností chtěli rozdat (na paraguayských misiích nelze podložit ničím jiným než samotnou jezuitskou redukcí).

Jezuité Paraguayi posloužili tím, že bránili španělským conquistadorům v destrukci původního obyvatelstva, které tak trpělo v systému *encomiendy* či *repartimenta*. Nejenže tyto „barbary“ dokázali před kolonizátory ochraňovat, také jim nabídli život ve svém vlastním *státě*, ve kterém byl jeden roven druhému. Misionáři se zasloužili o další rozvoj domorodých indiánů jak v oblasti kulturní (vytvořili gramatiku a písma několika indiánských jazyků, objevili v indiánech dokonalé hudební cítění...), v oblasti vzdělání (zakládali školy, učili indiány vyrábět evropské nástroje...) i v oblasti sociální a náboženské (naučili indiány vážit si jeden druhého, zvěstovali jim křesťanství, které k lásce k bližnímu vybízí...).

Ona samotná podstata myšlenky sociálního státu vůbec není zlá – všichni jsou si rovni, každý má vše a o každého je v nouzi postaráno. Jezuité samozřejmě neměli o nějakém komunismu ani ponětí, ale na křesťanských základech dokázali vybudovat nádherný stát, jenž zcela věnovali svým milovaným a milujícím indiánům.

Jak už to tak v dějinách bývá i redukce postihly nemoci, jimiž jsou „lidská závist“, „touha po bohatství“ a „nenávisť“. Mnohdy i členové z vlastních církevních řad nemohli přes srdce přenést úspěch, jehož bylo v pralesích Paraguaye na úsvitu novověku dosaženo. Vidina domnělého bohatství, údajně skrytém v útrobach redukcí, touha po pozemcích a dělnících, jezuity přivlastněnými – to všechno jsou příčiny, které postupně vedly k diskreditaci Tovaryšstva Ježíšova a k jeho vyštívání ze země.

Avšak budoucnost, kterážto je zvýhodněna svým všeobjímajícím pohledem k minulosti, dokáže své vítěze určit. Ve své době to na tomto případu jezuitské redukce dokázal i jeden z největších nepřátel církve, Voltaire. Jezuitské misie označil za „triumf lidství“.¹²²

---

¹²² FÜLÖP-MILLER, 2000: s. 358

8. Shrnutí

Cílem práce bylo komplexní zhodnocení dopadu katolické misijní činnosti v oblasti Latinské Ameriky na příkladu území Paraguaye.

První část se zabývá poselstvím a stručným historickým vývojem křesťanských misí po období počátku kolonialismu. Další část se věnuje ranému období amerického kolonialismu a stručnému historickému přehledu dějin Paraguaye. Podstatná část je poté určena samotným křesťanským misiím na paraguayském území. Zde je kladena značná pozornost na práci jezuitů a na jejich misie (redukce). Poslední kapitola se věnuje celkovému pohledu na působení misionářů v Paraguayi.

Je zde poukázáno na skutečnost, že jezuité dokázali v Paraguayi vytvořit dokonalý „stát“, jenž byl založený na pevných křesťanských principech.

Summary

The aim of my bachelor thesis is comprehensive evaluation of impacts of catholic missionary activity in the region of Latin America, on the example of Paraguay.

The first section examines "the message" and briefly informs about the historic development of Christian missions during the beginning of colonialism. The second part is devoted to early period of American colonialism and briefly to Paraguay's historic overview. The core of my work then examines Christian missionaries itself in Paraguay's region. In this section I mainly focus on the work of Jesuits and their missions. The last chapter is devoted to an overall view on missionary impacts in Paraguay.

In this regard is also mentioned that Jesuits managed to create in Paraguay a perfect state which was based on strong Christian foundations.

9. Seznam použité literatury

BARUJA, Victor E.; **PINTO**, Ruy G. *Paraguay : El corazón de América del sur* [online]. ? [cit. 2010-08-05]. La historia del PARAGUAY. Dostupné z WWW: <http://www.miparaguay.dk/castellano/historia/inicio_historia.html>.

BRODRICK, James. *Rozšíření jezuitů*. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2005. 225 s. ISBN 80-86715-40-7.

CLÉVENOT, Michel. Jezuitské redukce v Paraguayi. *Teologické texty*. 1989, 13, s. 29-30. Dostupný také z WWW: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/1989-13/Cislo-13-teologie-osvobozeni>>.

ČEPICKÁ, Alena. *Bulletin Jezuité* [online]. 1999 [cit. 2010-08-05]. Pro Dei Gloria et Chiquitorum Bono . Dostupné z WWW: <<http://www.jesuit.cz/bulletin/?rok=1999&cislo=4&clanek=historie>>.

Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova. *JESUIT.CZ* [online]. 2006 [cit. 2010-08-05]. Humor. Dostupné z WWW: <<http://www.jesuit.cz/humor.php>>.

CASAS, Bartolemé De Las. *Montclair State University* [online]. [cit. 2010-08-05]. A Short Account of the Destruction of the Indies (1542). Dostupné z WWW: <<http://chss.montclair.edu/~landwebj/105/1casas.htm>>.

SEPÚLVEDA, Juan Ginés De. *Montclair State University* [online]. [cit. 2010-08-05]. On the Reasons for the Just War among the Indians (1547). Dostupné z WWW: <<http://chss.montclair.edu/~landwebj/105/1sepulve.htm>>.

EARLE, Peter G. . Utopía, Universópolis, Macondo . *Hispanic Review*. 1982, Vol. 50, No. 2, s. 143-157. Dostupný také z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/472687>>.

FÜLÖP-MILLER, René. *Moc a tajemství jezuitů : kulturní a duchovní dějiny.* Praha : Rybka Publishers, 2000. 643 s. ISBN 80-86182-14-2.

HECZKOVÁ, Eduarda. Paraguay – Jezuitský stát (1649 - 1767). *Britské listy* [online]. 2007, 3. 5., [cit. 2010-08-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.blisty.cz/2007/5/4/art34126.html>>. ISSN 1213-1792.

CHARLEVOIX, Pierre-François-Xavier de. *Paraguay v době jezuitských redukcí.* Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2008. 449 s. ISBN 978-80-7412-008-4.

JAN PAVEL II. *Redemptoris missio : O stálé platnosti misijního poslání : Encyklika ze 7.12.1990.* Praha : Zvon, 1994. 104 s. ISBN 80-7113-101-6.

Katechismus katolické církve. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002. 793 s. ISBN 80-7192-473-3.

KLÍMA, Jan. *Přehled dějin Latinské Ameriky.* Hradec Králové : Gaudeamus, 1996. 131 s. ISBN 80-7041-361-1.

KUNC, Jiří; BARTEČEK, Ivo. *Dobytí a osvobození Latinské Ameriky.* Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2008. 110 s. ISBN 978-80-244-1956-5.

LÁNSKÝ, Ondřej. Kolonizace a osvobození v Jižní Americe . *Literární noviny* [online]. 2008, č. 51, [cit. 2010-08-05]. Dostupný z WWW: <http://www.literarky.cz/index_o.php?p=clanek&id=6159&rok=2008&cislo=51>.

LAWRENCE, Hugh. *Dějiny středověkého mnišství.* Vyšehrad : Centrum pro studium demokracie, 2001. 328 s. ISBN 80-85959-88-7.

LIVI-BACCI, Massimo; **MAEDER**, Ernesto J. . The Missions of Paraguay: The Demography of an Experiment. *Journal of Interdisciplinary History*. 2004, Vol. 35, No. 2, 35/2, s. 185-224. Dostupný také z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/3656812>>.

MCATEER, Michael. The Jesuits: Most esteemed or feared and vilified?. *Toronto Star*. 1990, 6, s. 14. Dostupný také z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/2588742>>.

MCNASPY, C. J. The Archaeology of the Paraguay Reductions (1609-1767). *World Archaeology*. 1987, Vol. 18, No. 3, s. 398-410. Dostupný také z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/124593>>.

NOVOTNÁ, Eva. Jezuitské misie ve světle globalizace. *Kaleidoskop*. 2007, 4/06-07, s. 26-27. Dostupný také z WWW: <www.geografickerozhledy.cz/gallery/casopis/114-1175696402.pdf>.

PLANNER, František. *Misijní činnost církve*. [s.l.]: Řím : Křesťanská akademie, 1976. 200 s.

POLIŠENSKÝ, Josef a kol. *Dějiny Latinské Ameriky*, Praha: Svoboda, 1979

SNIPP, C. Matthew. Sociological Perspectives on American Indians . *Annual Review of Sociology*. 1992, Vol. 18, s. 351-371. Dostupný také z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/2083458>>.

SPUNAR, Pavel, et al. *Kultura středověku*. Praha : Academia, 1995. 226 s. ISBN 80-200-0547-1.

ŠACHOROVÁ, Gabriela V. *České země v evropských dějinách : Díl první do roku 1492*. Praha : Paseka, 2006. 392 s. ISBN 80-7185-791-2.

ŠVÁB, Martin. *iHNed* [online]. 2003 [cit. 2010-08-05]. Jezuitské misie v zemi Guaranů. Dostupné z WWW: <http://in.ihned.cz/c4-10021030-13062700-n02000_d-jezuitske-misie-v-

zemi-guaraniu>.

TICHÝ, TH.D., Prof. Ladislav. *Arcibiskupství pražské* [online]. 2008 [cit. 2010-08-05]. Osobnost a působení sv. Pavla. Dostupné z WWW: <<http://www.apha.cz/osobnost/>>.

VOLF, Jan. *Dějepis katolické církve : pro školy střední a občanské*. České Budějovice : Serafinského díla lásky, 1938. 120 s.

WOODS, Thomas E. *Jak katolická církev budovala západní civilizaci*. Praha : Res Claritatis, 2008. 206 s. ISBN 978-80-904143-0-3.

XAVERSKÝ, František. *František Xaverský (1506-1552) : výběr z korespondence jezuitského misionáře Dálného Východu*. Velehrad : Refugium Velehrad-Roma, 2005. 263 s. ISBN 80-86715-36-1.

ZADRAŽILOVÁ, Lucie. Zelené zlato Indiánů : Ohlas tradice pití čaje maté v českých zemích. *Dějiny a současnost : kulturně historická revue* [online]. ?, ?, [cit. 2010-08-05]. Dostupný z WWW: <<http://dejiny.nln.cz/archiv/2008/6/zelene-zlato-indianu->>.

ZAJÍCOVÁ, Lenka. *Bulletin Jezuité* [online]. 2002 [cit. 2010-08-05]. Rozhovor. Dostupné z WWW: <<http://www.jesuit.cz/bulletin/?rok=2002&cislo=4&clanek=rozhovor>>.

10. Přílohy

Seznam obrázků:

Obr. č. 1 – Mapa Paraguaye z let 1638-1645

Obr. č. 2 – Mapa Paraguaye z roku 1705

Obr. č. 3 – Populační vývoj v redukcích mezi roky 1642-1815

Obr. č. 4 – Rozmístění redukcí Guaraníů v r. 1750

Obr. č. 5 – Rozmístění jezuitských redukcí v Latinské Americe

Obr. č. 6 – Plánek redukce

Obr. č. 7 – Redukce Svatého Ignáce

Obr. č. 8 – Redukce Svatého Michaela

Obr. č. 1

Mapa Paraguaye z let 1638-1645

Převzato. Dostupné z WWW: <<http://www.bergbook.com/htdocs/Cache135.htm>>.

Obr. č. 2

Mapa Paraguaye z roku 1705

Převzato. Dostupné z WWW: <<http://www.swaen.com/antique-map-of.php?id=6422>>.

Obr. č. 3

Populační vývoj v redukcích mezi roky 1642-1815

Převzato. Dostupné z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/3656812>>.

Fig. 3 Population of the Missions, 1642–1815

Obr. č. 4

Rozmístění redukcí Guaranů v r. 1750

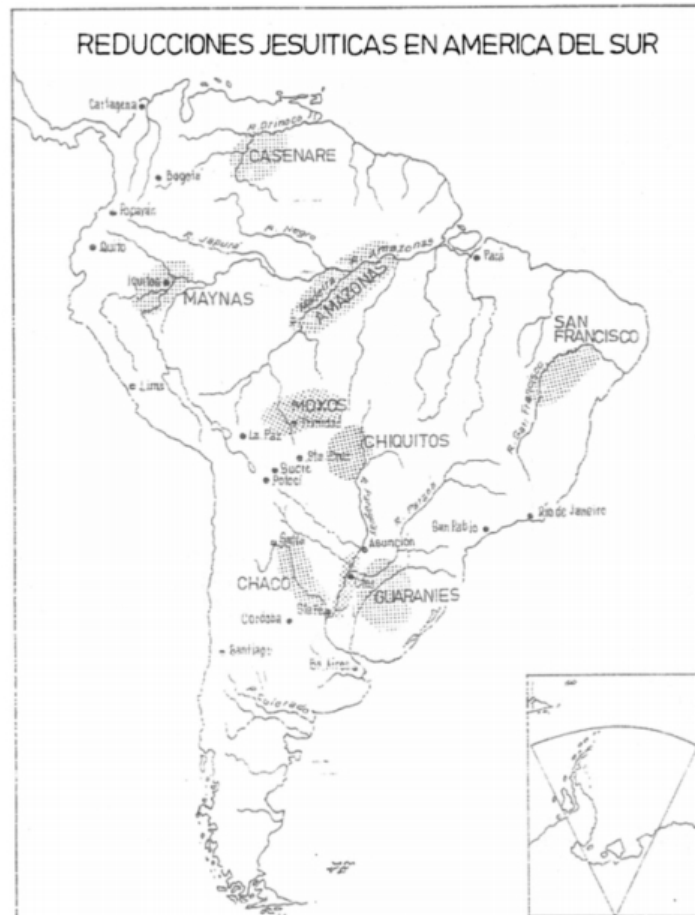
Převzato. Dostupné z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/3656812>>.

Obr. č. 5

Rozmístění jezuitských redukcí v Latinské Americe

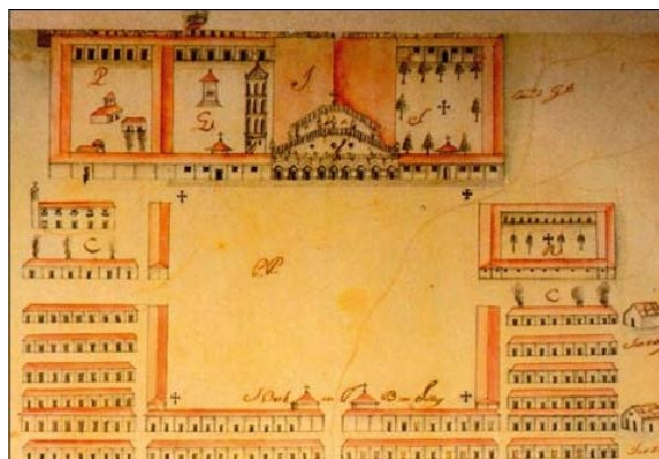
Převzato. Dostupné z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/3656812>>.

Obr. č. 6

Plánek redukce

Převzato. Dostupné z WWW: <www.geografickerozhledy.cz/gallery/casopis/114-1175696402.pdf>.

Typický plán redukce v oblasti Latinské Ameriky. Zdroj: Geografická knihovna PFF UK.

Obr. č. 7

Redukce Svatého Ignáce

Převzato. Dostupné z WWW: <<http://es.wikipedia.org/wiki/Archivo:Ruinas-san-ignacio.jpg>>.

Obr. č. 8

Redukce Svatého Michaela

Převzato. Dostupné z WWW: <<http://es.wikipedia.org/wiki/Archivo:Ruinas-saomiguel13.jpg>>.

